

Poliisi aluevalvontaviranomaisena nyt ja tulevaisuudessa

Tomi Karhu

10/2021

TIIVISTELMÄ

Tomi Karhu: Poliisi aluevalvontaviranomaisena nyt ja tulevaisuudessa.

Opinnäytetyön muoto: *tutkimuksellinen, kvalitatiivinen, oikeusdogmaattinen tutkimus.*

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Lehtori Antti Jääskeläinen

Tutkinto: Poliisi (YAMK)

Sisäinen turvallisuus kuuluu yhtenäisesti kaikille turvallisuusalan toimijoille. Sisäisen turvallisuuden ylläpitämisellä torjutaan väestöön kohdistuvia rikoksia, onnettomuuksia ja ympäristövahinkoja ja muita vastaavia häiriöitä ja uhkia sekä hallitaan niiden seurauksia.

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan poliisin roolia aluevalvontaviranomaisena nyt ja sitä, mitkä olisivat mahdolliset toimivaltuudet torjuttaessa uudenlaisia uhkia, kuten sotilaallisia vihamielisiä joukkoja.

Tutkimuksessa selvitettiin vihamielisen toiminnan ja rikollisuuden rajapintaa, jolla mahdollisesti haittaa aiheuttavat toimijat yrittävät toimia heikentäessään viranomaisten toimintakykyä. Kyseenomaiseen asiaan liittyen myös selvitettiin miten ja kuka määrittelee toiminnan ja jälkikäteisarvostelun perusteella kummasta tilanteesta on kysymys. Tutkimuksen aineisto sisältää lainsäädäntöä, kirjallisuutta sekä haastatteluita. Haastattelussa käytettiin kehyshaastattelua, johon valikoitiin lainsäädäntöön ja viranomaisyhteistyöhön perehtyneitä henkilöitä poliisista, puolustusvoimista sekä oikeuslaitoksesta. Poliisista oli kaksi päällystötason (ylikomisario) haastateltavaa, puolustusvoimilta lakiasiantuntija sekä oikeuslaitoksesta käräjäoikeuden tuomari.

Aluevalvontalain mukaisen vihamielisen toiminnan torjumiseksi toimivaltaisista viranomaisista ovat Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos, kun kysymyksessä on sotilaallinen maanpuolustus. Aihe on muuttuvassa yhteiskunnassa ajankohtainen ja viranomaisten on lujitettava yhteistyötä ja saatava toiminnot sujumaan saumattomasti mahdollisten uhkien ennalta estämiseksi ja poistamiseksi. Tehokkaalla viranomaisyhteistyöllä pystymme estämään tulevia ja olemassa olevia uhkia tehokkaasti. Tällä opinnäytetyöllä tuomme esille yhteistyöhön liittyviä asioita, jotka ovat tärkeitä toimivaltuuksien tiedostamisessa, ja mahdollisia rajoitteita yhteistyössä. Itse näen, että meillä ei ole varsinaisesti rajoitteita, vaan meidän tulee tuntea yhteistyön kenttä hyvin, jotta pystymme tehokkaaseen yhteistyöhön läpi viranomaislinjan.

Sivumäärä: 61

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 10/21

Avainsanat: Poliisi, Puolustusvoimat, Rajavartiolaitos, viranomaisyhteistyö, sisäinen turvallisuus, terrorismi, hybridisota.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
1.1 Tutkimuksen tausta	3
1.2 Tutkimuksen tilanne	6
1.3 Aiempi tutkimus.....	10
1.4 Aihepiiriin liittyvä tutkimus	10
1.5 Tutkimusaiheen asemointi.....	11
2 TUTKIMUSASETELMA	12
2.1 Tutkimuskysymykset.....	12
2.2 Tutkimuksen viitekehys ja rajaus.....	13
2.3 Tutkimusmenetelmät (dogmatiikka ja kvalitatiivinen tutkimus).....	15
2.3.1 Oikeusdogmatiikka	15
2.3.2 Kvalitatiivinen tutkimus	16
3 TEORIAOSA.....	20
3.1 Yleistä sisäisestä turvallisuudesta	20
3.1.1 Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan kriiseihin varautumisen vertailu	22
3.1.2 Hybridivaikuttaminen	24
3.2 Poliisin varautumista ja toimintaa ohjaava säätely.....	25
3.3 Yhteistyöviranomaiset ja toimivalta	27
3.3.1 Aluevalvontalain mukainen toimivalta	28
3.3.2 Poliisi.....	30
3.3.3 Puolustusvoimat	31
3.3.4 Rajavartiolaitos	32
4 TUTKIMUKSEN SKENAARIO JA SIIHEN LIITTYVÄ MÄÄRITELMÄ	32
4.1 Hybridiuhka.....	32
4.2 Terrorismi.....	36
4.3 Suomen valtioon kohdistuva vihamielinen toiminta	36
4.4 Valtion ylimmän johdon tilannekuvan ylläpitäminen.....	37

5 TUTKIMUSTULOKSET	37
5.1 Poliisi (Haastateltava H1 ja H2).....	38
5.2 Puolustusvoimat (H3).....	42
5.3 Käräjäoikeus (H4)	44
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI	48
6.1 Poliisin rooli aluevalvontaviranomaisena	48
6.2 Poliisin rooli aluevalvontaviranomaisena tulevaisuudessa.....	49
6.3 Vihollistoiminnan ja rikollisuuden raja.....	50
6.4 Poliisin toimivaltuudet torjuttaessa aluevalvontalain mukaista vihamielistä toimintaa	51
6.5 Poliisin tarvitsemat toimivaltuudet torjuttaessa sotilaallisia vihamielisiä joukkoja	52
6.6 Yksityisten turvallisuuspalvelujen käyttäminen asevoimina ja niiden asema.....	52
6.7 Alueloukkaaja (valtiollinen tai ei valtiollinen toimija) kuka tutkii, perusteet, lainsäädäntö tuomioistuimessa	54
7 POHDINTA	54
7.1 Tutkimuksen päätarkoitus	54
7.2 Menetelmän rajoitukset ja heikkoudet sekä luotettavuus	57
7.3 Tutkimuksen eettisyys.....	59
7.4 Tutkimuksen teoreettinen ja käytännöllinen hyöty	59
7.5 Jatkotutkimustarpeet ja tutkimuksen merkitys	60
8 LOPUKSI	60
9 LÄHTEET	62

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Perinteiset sotilaalliset uhkat ovat vain yksi osa laajaa turvallisuusajattelua, joka sisältää myös monenlaisia muita uhkia, jotka ovat osa poliisien nykypäivän varautumista, kuten ilmastonmuutos, energia, vesivarat, väestönkasvu, väestöliikkeet, terrorismi, tartuntataudit, järjestäytynyt rikollisuus ja siihen liittyen huume- ja ihmiskauppa tai tietoturvahyökkäykset. (Anttonen 2016, 174.)

Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan selonteon (2010, 73) mukaan Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan tärkeimmät tehtävät ovat itsenäisyyden, alueellisen koskemattomuuden ja perusarvojen turvaaminen, väestön turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä yhteiskunnan toimivuuden ylläpitäminen. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan erityisesti alueellisen koskemattomuuden toteutumista poliisin toimiessa aluevalvontaviranomaisena sekä koko viranomaistoiminnan toiminnan mahdollisuuksia toimia vihamielisen toiminnan havaittuaan.

Turvallisuusympäristö on muuttunut viimeisten vuosikymmenien aikaan huomattavasti. Eri puolilla maailmaa autoritaariset ja puoliautoritaariset hallitukset ja monet hauraat demokratiat rajoittavat demokraattisten instituutioiden toimintaa sekä kaventavat perusvapauksia ja ihmisoikeuksia, ilmaisunvapautta ja sosiaalisen median toimintaa. Samalla miljoonien ihmisten elämä eri puolilla maailmaa on parantunut ja köyhyys vähentynyt koulutusmahdollisuuksien kasvun, eliniän pidentymisen ja teknologisen kehityksen ansiosta. Kehitys on kuitenkin kohdistunut epätasaisesti. (Kansallinen riskiarvio 2018, 14.)

Kansallisen riskiarvion mukaan (2018, 15) Suomeen kohdistuu hybrdivaikuttamista, joka voi horjuttaa yhteiskunnan vakautta uusilla ja ennakoimattomilla tavoilla. Lisäksi riskiarvion mukaan myös kiinteää omaisuutta voidaan hyödyntää osana hybrdivaikuttamista, muun muassa hankkimalla kiinteistöjä strategisista sijainneista. Näillä menetelmillä pyritään mahdollisesti heikentämään viranomaisten toimintaedellytyksiä, edistämään kiinteistöjen käyttöä laittoman tiedustelutoiminnan mahdollistamiseen tai muulla tavoin tukemaan vieraan valtion tavoitteita.

Sisäisen turvallisuuden ylläpitämisellä ennaltaehkäistään ja torjutaan Suomeen ja sen väestöön kohdistuvia rikoksia, onnettomuuksia ja ympäristövahinkoja tai muita vastaavia häiriöitä ja uhkia sekä hallitaan niiden seurauksia. Tiivis yhteistyö muiden kansallisten ja kansainvälisten viranomaisten, Euroopan unionin ja muiden toimijoiden välillä kaikilla hallinnon tasoilla tukee tätä työtä (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017, 19).

Olen työskennellyt kenttäjohtajana, voimankäytön kenttäkouluttajana ja nykyisin toimin myös johtamisen kenttäkouluttajana. Olen toiminut ja ollut järjestämässä lukuisia harjoituksia sekä toimintoja.

Suorituskykyinen valmius uhkien ennaltaehkäisyyn, torjuntaan ja jälkihoitoon edellyttää systemaattista harjoitustoimintaa. Yhteiskunnan kriisivalmiutta testaavia valmiusharjoituksia ja strategioiden toimeenpanoa mittaavia arviointikeinoja on kehitettävä jatkuvasti (Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2012, 92.)

Vuonna 2018 osallistuin KUOPIO18 ja JOENSUU18 paikallispuolustusharjoituksiin sekä vuonna 2020 KUOPIO20-harjoitukseen. Kahden ensimmäisen harjoituksen järjestämisessä olin mukana jo alusta saakka. Harjoituksiin osallistui satoja henkilöitä ja useita viranomaisyhteistyökumppaneita.

Harjoituksessa oli päätehtävänä paikallispuolustuskonseptin testaaminen ja harjoituttaminen. Harjoituksen aikana havaittiin toimivaltaan ja menettelytapoihin liittyviä epäselvyyksiä.

Tässä opinnäytetyössä on tarkoitus tutkia poliisin roolia aluevalvontaviranomaisena nyt ja sitä, mitkä olisivat mahdollisuudet toimivaltuudet torjuttaessa uudenlaisia uhkia, kuten sotilaallisia vihamielisiä sotilasjoukkoja. Yhtenä olennaisena osana tulee olemaan sotilaallinen vihamielinen toiminta sekä rikollisuuden rajapinta. Tutkin miten ja kuka määrittelee toiminnan ja jälkikäteisarvostelun perusteella kummasta on tilanteessa kysymys.

Poliisin toimivaltuudet aluevalvontaviranomaisena ovat varsin rajalliset. Vihamielisen toiminnan torjumisesta määritellään aluevalvontalaissa seuraavasti: Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen tehtävänä on ryhtyä viivytyksettä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin valtakunnan välittömästi ja vakavasti vaarantavan vihamielisen toiminnan torjumiseksi (Aluevalvontalaki 6 luku 34§).

Toimintaympäristön muutoksilla on monenlaisia vaikutuksia myös Suomen sisäiseen kehitykseen. Yhteiskunnan turvallisuuteen kohdistuu niiden myötä uusia epävarmuustekijöitä. Yhteiskuntaan kohdistuvat uhkat ovat dynaamisia, rajat ylittäviä ja muuntuvia. (Kansallinen riskiarvio 2018, 22.) Tässä työssä perehdytäänkin ja pyritään selvittämään viranomaisten toimintaa sisämaassa tapahtuvaan uhkaan ja sen torjumiseen liittyen.

Tässä työssä keskitytään lainsäädäntöön vihamielisen toiminnan torjumiseksi aluevalvontalain mukaisesti. Poliittisella, taloudellisella ja sotilaallisella painostuksella pyritään vaikuttamaan valtion päätöksentekoon ja toimintaan sellaisten tavoitteiden saavuttamiseksi, joihin painostuksen kohteena oleva valtio ei muuten suostuisi (Kansallinen riskiarvio 2018, 27). Painostamista voi ilmentyä muun muassa maksuliikenteen tai viranomaistoiminnan häirintänä. Siihen voi liittyä myös alueloukkausta.

Hybridivaikuttaminen, jossa yhdistyvät sotilaalliset ja ei-sotilaalliset keinot, mukaan lukien kybervaikuttaminen, erikoisjoukkojen käyttö, poliittiset salamurhat ja lavastetut onnettomuudet, on osa painostuksen keinovalikoimaa. (Kansallinen riskiarvio 2018, 27.)

Aluevalvontalain mukaan vihamielisellä toiminnalla tarkoitetaan muun muassa vieraan valtion tai tunnuksettoman sotilaallisen ryhmän oikeudettomasti Suomen alueeseen kohdistamaa tai Suomen alueella toimeenpanemaa aseellista sotilastoimintaa. Poliisi on kuitenkin viranomainen, joka työskentelee aktiivisesti vuorokauden ympäri ja varmasti on tilanteita, jossa se on ensimmäisenä viranomaisena paikalla. Miten tässä tilanteessa uhka tunnistetaan ja toimeenpannaan toiminnot, vai toimiiko poliisi terrorismin torjunnan perusteella? Ymmärrys eri toimijoiden toimintamahdollisuuksista ja voimavaroista, siihen perustuva yhteistyö, lakiin perustuvat toimivaltuudet sekä selkeä vastuunjako parantavat terrorismitorjunnan vaikuttavuutta kokonaisuutena. Viranomaistoiminnan lisäksi yhteiskunnalle tärkeistä toiminnoista ja kohteista vastaavat tahot ja kansalaisyhteiskunta tuottavat terrorismitorjunnassa tarvittavaa tietoa. (Kansallinen terrorismin torjunta strategia 2018-2021, 14.)

Kuten jo olemme havainneet, painostuksen ja sotilaallisen voiman käytön keinot eivät ole selvärajaisia ja toisaalta valtiollisen ja ei-valtiollisen toiminnan rajat ovat yhä vaikeammin tunnistettavissa (Kansallinen riskiarvio 2018, 28). Tutkimuksessa keskitytään erityisesti niin sanottuun sotilaalliseen painostukseen ja sotilaallisen voimankäyttöön. Tutkimuksessa on tarkoitus tutkia miten viranomaiset poliisi, Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos pystyvät reagoimaan kuvattuun uhkaan. Kysymyksessä voi olla painostus, mutta se voi muuttua nopeasti vihamieliseksi sotilastoiminnaksi. Haluan tutkimuksessa tarkastella aluevalvontalainsäädännön kautta sitä, mitkä toimivaltuudet poliisilla on puuttua tilanteeseen vihamielisen toiminnan torjumiseksi. Huomioitavaksi tulevat painostuksen alkaminen sekä vihamielinen toiminta. Tutkimuksessa tarkastellaan sitä, miten henkilöt tunnistetaan sotilasjoukoiksi, mitä määrittelyllä tarkoitetaan ja millä lainsäädännöllä heidän tekemiään rikoksia oikeudessa tarkastellaan.

Syitä vihamielisen toiminnan kohteeksi joutumiseen voi olla monia. Suomea vastaan kohdistettu sotilaallinen voimankäyttö voi olla seurausta Suomen lähialueella tapahtuvasta sotilaallisesta konfliktista tai heijastevaikutus laajemmasta kansainvälisestä kriisistä lähialueen ulkopuolella. Laajalla kansainvälisellä konfliktilla voi olla heijastevaikutuksia Itämeren alueelle, jolloin Suomi voi joutua voimankäytön kohteeksi tilanteessa, jossa Suomi ei ole varsinaisesti konfliktin osapuoli. (Kansallinen riskiarvio 2018, 29.)

Näissä tilanteissa viranomaisten toiminnan nopeus on ratkaisevaa. Tämän vuoksi lainsäädännön tulee olla ajantasainen sekä muuttunutta toimintaympäristöä palveleva, jotta pystymme vastaamaan ja reagoimaan tilanteisiin tarvittavilla tavoilla.

Sotilaallisella voimankäytöllä heikennetään Suomen kansainvälistä asemaa ja sotilaallisen maanpuolustuksen toimintaedellytyksiä sekä vaikeutetaan yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitämistä ja talouden ja infrastruktuurin toimintakykyä. Laajamittaisella voimankäytöllä pyritään lamauttamaan Suomen puolustuskyky ja estämään valtio johdon itsenäinen päätöksentekokyky. (Kansallinen riskiarvio 2018, 30.)

Kansallisen riskiarvion (2018, 30) mukaan toteuttaminen alkaa todennäköisesti painostuksella eri keinoin. Mikäli painostus ei johda haluttuun tulokseen saatetaan aloittaa joko rajoitettuja tai laajamittaisia sotilaallisia operaatioita. Tutkimuksen tarkoituksena onkin tutkia, mitkä poliisin mahdollisuudet ovat torjua niin sanottua painostusta jo ennen kuin sotilaallisia operaatioita ennätetään käynnistää.

Kokonaisuutena meillä tulee olla lainsäädännöllisesti selvät toimivaltuudet kaikille viranomaistoimijoille, joilta edellytetään aluevalvontalain toteuttamisesta. Suomen puolustaminen edellyttää toimia maa-, meri-, ilma- ja kybertoimintaympäristöissä. Toimintaympäristön asettamat vaatimukset korostavat mm. tiedustelukykyä, eri hallinnonalojen valmiutta toimia nopeasti kehittyvissä tilanteissa, kykyä suojautua kauaskantoisten asejärjestelmien vaikutuksilta ja kyberpuolustuskykyä. (Valtioneuvoston puolustusselonteko 2017, 11.)

1.2 Tutkimuksen tilanne

Edellisessä opinnäytetyössä selvitin, että sotilaallisen vihamielisen toiminnan alkuvaiheessa poliisi voi toimia itsenäisesti, mutta johtovastuu on Puolustusvoimilla. Aluevalvontatehtävä on poliisille kuuluva lakisääteinen tehtävä. Aluevalvontalain 23§:n mukaan puolustusministeriö johtaa ja sovittaa yhteen aluevalvontaviranomaisen toimintaa. Huomioitavaksi tulee, että aluevalvontalain 24 §:n mukaan sotilasviranomaisen tehtävänä on huolehtia aluevalvonnan toimeenpanosta sekä alueviranomaisten yhteistoiminnasta.

Sotilaallisia voimakeinoja aluevalvontalain perusteella voivat käyttää Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos. Tällaisten voimakeinojen käyttämisestä päättää puolustusministeriö, jollei puolustusvoimien ylipäällikön toimivallasta muuta johdu tai toisin säädetä (Aluevalvontalaki 6:33§).

Aihe on muuttuvassa yhteiskunnassa erittäin ajankohtainen. Viranomaisten on lujitettava yhteistyötä ja saada toiminnot sujumaan saumattomasti mahdollisten uhkien ennalta estämiseksi sekä poistamiseksi. Yhteistyöllä ja tehokkaalla toiminnalla pystymme estämään tulevia ja olemassa olevia uhkia tehokkaasti. Viranomaisten tulee tietää toimivaltuudet ja rajoitteet yhteistyössä.

Poliisi on huomionnut terroristiset uhat toiminnassaan ja yhteistyön kehittämistä ja toimintojen tehostamista jatketaan edelleen.

Aiheen perusteella opin virka-apulainsäädäntöä sekä toimivaltalainsäädäntöä eri viranomaisten osalta. Erityisesti haluan tutkia, ovatko poliisin toimivaltuudet aluevalvontatehtävissä ajantasaiset nyky-yhteiskunnan uhkiin verrattuna. Tehokas häiriötilanteiden hallinta edellyttää tiivistä yhteistyötä johtamisen, tilannekuvan ja viestinnän välillä. (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017, 15.)

Tässä työssä on tarkoitus tutkia poliisin roolia aluevalvontaviranomaisena. EU:n sisäisen turvallisuuden prioriteeteiksi on määritelty terrorismin, terrorismiin radikalisoitumisen sekä terrorismiin rekrytoinnin ja rahoituksen torjunta sekä vahvistettu rajaturvallisuus, vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden ennaltaehkäisy ja torjunta, verkkorikollisuuden ennaltaehkäisy ja torjunta sekä verkkoturvallisuuden edistäminen. (Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta, 11.)

Työ linkittyy sisäisen turvallisuuden kautta poliisin toimimiseen aluevalvontaviranomaisena ja siihen liittyvään lainsäädäntöön. Sisäministeriön julkaisun ”Maailman turvallisinta maata tekemässä” (2019, 10) mukaan sisäisen turvallisuuden toimintaympäristön muuttuessa viranomaisilta edellytetään kykyä vastata aiempaa moninaisempiin uhkiin samalla, kun perinteiset uhkat ja viranomaistehtävät eivät ole vähentyneet. Tästäkin syystä uhkia torjuttaessa toiminnan viranomaisten välillä tulee olla harjoitettua ja harjaantunutta ja sekä lainsäädännön että toimivaltuuksien tulee olla ajan tasalla.

Valtioneuvoston selonteossa (2017, 11) mainitaan, että Suomen puolustaminen edellyttää toimia maan-, meri-, ilma- ja kybertoimintaympäristöissä. Toimintaympäristön asettamat vaatimukset korostava muun muassa tiedustelukykyä, eri hallinnonalojen valmiutta toimia nopeasti kehittyvissä tilanteissa, kykyä suojautua kauaskantoisten asejärjestelmien vaikutuksilta ja kyberpuolustuskykyä. Kuten edellä olevasta huomaa, toimivaltuuksien tulee olla linjassa nyky-yhteiskunnan uhkien kanssa sekä sitä kautta tulee olla valmius toimia nopeasti kehittyvissä tilanteissa.

Aikaisemmassa opinnäytetyössä (AMK) käsittelin pintapuolisesti aluevalvontalakia. Aluevalvontalaki on uudistettu vuonna 2017 ja siihen on saatu selkeästi erittely sotilaista ja sotilasosastoista. Kyseenomaisessa opinnäytetyössä käsittelin toimivaltuuksia silloin, jos Suomen sisämaassa havaitaan tunnuksettomia sotilasjoukkoja. Käsittelin sitä, kuka johtaa tilannetta, mitkä ovat toimivaltuudet, minkä aikaa kestää ennen kuin toimivaltainen viranomainen saapuu paikalle ja mitä muita toimenpiteitä mahdollinen tapahtuma pitää sisällään.

Aluevalvontalain 6 luvun 34 §:n mukaan Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen tehtävänä on ryhtyä viivytyksettä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin valtakunnan turvallisuutta välittömästi ja vakavasti

vaarantavan vihamielisen toiminnan torjumiseksi. Aluevalvontalaki määrittelee kattavasti vihamielisen toiminnan.

Aluevalvontalain osalta on määritelty, että poliisi osallistuu tehtäviin kyseenomaisen lain 24 §:n mukaan varsinaisten tehtävien yhteydessä. Poliisin tulee kuitenkin ilmoittaa aluevalvontalain mukaan sotilastai rajaviranomaiselle aluerikkomuksesta ja alueloukkauksesta ja ryhtyä käytettävissään olevin keinoin toimenpiteisiin aluerikkomuksen ja alueloukkauksen estämiseksi. Mitä ovat nämä keinot, jos henkilöt tunnustetaan vieraan valtion sotilaksi? Mitkä ovat toimivaltuudet uhan torjumiseen?

Kuitenkin Puolustusvoimat tai Rajavartiolaitos johtaa toimintaa ja poliisi toimii yhteistoiminnassa eikä virka-apuna muiden viranomaisten kanssa. Mielenkiintoiseksi asia muodostuu, kun lainsäädännön perusteella poliisi voi toimia tilanteen alkuvaiheessa itsenäisesti, mutta johtovastuu on Puolustusvoimilla. Aluevalvontalain 24§:n mukaan sotilasviranomaisen tehtävänä on huolehtia aluevalvonnan toimeenpanosta sekä aluevalvontaviranomaisten yhteistoiminnasta.

Aluevalvontalain 6 luvun 33 §:n mukaan Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos voivat käyttää Suomen alueellisen koskemattomuuden turvaamiseksi tarpeellista sotilaan henkilökohtaisen aseiden käyttöä voimakkaampaa, sotavarusteiden tapahtuvaa asevoimaa. Tässä vaiheessa mielenkiintoiseksi kysymys on, mikä on poliisin voimankäytön tehokkuus. Edellä mainittujen voimakeinojen käyttämisestä päättää Puolustusministeriö, jollei Puolustusvoimien ylipäällikön toimivallasta muuta johdu tai Aluevalvontalain 34 §:ssä muuta säädetä.

Aluevalvontalain 34 §:n mukaan, mikäli sotilasjoukkojen toiminta on vihamielistä, Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen tehtävänä on ryhtyä toimenpiteisiin tilanteen edellyttämällä tavalla.

Mikä on poliisin tehtävä, kun poliisi kohtaa vihamielisiä sotilasjoukkoja?

Mitä on vihamielinen toiminta ja miten se käytännössä todetaan?

Osittain edellä mainittuihin kysymyksiin tulee vastaus lainsäädännön kautta, mutta tarkoitus on tutkia käytännön ongelmia asioihin liittyen.

Haluan kiinnittää tässäkin asiassa erityistä huomiota siihen, miten käytännön tasolla toimitaan ja kuka tekee päätöksen, että kysymyksessä on alueloukkaus tai vihamielinen toiminta. Tässä opinnäytetyössä halusin myös haastatella Puolustusvoimien lakimiestä asiaan liittyen. Selkeästi Puolustusvoimilla aluevalvontaviranomaisena on suuri rooli. Aluevalvontalain 5 luvun 24 §:n mukaan sotilasviranomaisten tehtävänä on huolehtia aluevalvonnan toimeenpanosta sekä

aluevalvontaviranomaisten yhteistoiminnasta. Pääsääntönä on kuitenkin, että Puolustusvoimat johtaa tilannetta, mutta raja-alueilla voi johtaa myös Rajavartiolaitos.

Poliisilla ei ole toimivaltuuksia aluevalvontalain 34§:n mukaisen vihamielisen toiminnan torjumiseen eikä siihen nykyainsäädännön perusteella voida antaa virka-apua. Kysymyksessä on samanlainen toiminta kuin sotilaallinen maanpuolustus.

Tällä opinnäytetyöllä haluan selkeyttää poliisin roolia aluevalvontaviranomaisena ja tuoda esille puutteiden lisäksi korjausehdotuksia, jotta nämä asiat palvelisivat paremmin valtakunnan turvallisuutta.

Poliisihan voi torjua terrorismirikosta, mutta terrorismin tai muun vakavan väkivaltarikoksen torjunta ei voi muuttua maanpuolustukseksi tai aluevalvontatehtäväksi pelkästään sotilaskäskyasiana. Kuitenkin aikaisemmassa opinnäytetyössäni "Poliisin, Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen toimivalta ja johtosuhteet vaativissa ja erityistilanteissa" (2019, 43) todettiin, että poliisilla on todennäköisesti parhaat edellytykset johtaa tilannetta erityisesti kriisin alkuvaiheessa ja tähän pitäisi olla myös säädösten mahdollisuus.

Kyseenomaisessa työssä todettiin myös (2019, 43), että poliisin suorituskykyä erityisryhmien osalta saatetaan tarvita esimerkiksi vastaerikoisjoukkotoimintaan kriisin alkuvaiheessa tai kriisin pitkittyessä. Nykyinsäädännön perusteella poliisille käy sotilaallista uhkaa torjuttaessa kuten asevelvollisille aseellisessa virka-avussa. Poliisilla on kykyä ja siihen olisi tarvetta, mutta tällä hetkellä ei ole toimivaltaa.

Tietoperusta tutkimuksessani muodostuu omasta kokemuksesta, jota on saatu erilaisten toimintojen kautta. Lisäksi tietoperusta koostuu asiantuntijoista. Pohjana tietysti kaikelle on tilanteita ja viranomaisia velvoittava lainsäädäntö sekä kirjallisuus, ja erityisesti tulen hankkimaan ja tutkimaan myös muiden Pohjoismaiden käytäntöjä.

Perustavana lainsäädäntönä voidaan pitää poliisilakia, rikoslakia, Rajavartiolakia, lakia Puolustusvoimista, aluevalvontalakia sekä lakia valtioneuvoston asetusta aluevalvonnasta.

Aiheesta ei ole mitään erityistä teoriaa, vaan se perustuu lainsäädäntöön ja kokemuksen kautta havaittuihin ongelma- ja kehityskohteisiin.

Viitekehys tutkimuksessa on edellä mainittu lainsäädäntö ja sen avaaminen tiettyjen lohkottujen esimerkkitapausten kautta. Työllä on tarkoitus tutkia esimerkkien kautta tietyn lainsäädännön soveltuvuutta kyseenomaiseen tapaukseen. Tutkimuksessa on tarkoitus avata lainsäädäntöä ja sen soveltuvuutta operatiiviseen toimintaan ja päätöksenteon tueksi.

1.3 Aiempi tutkimus

En ole löytänyt tutkimuksia tai kirjallisuutta, jossa aihetta olisi käsitelty näin kokonaisvaltaisesti. Tutkimukseni perustuukin edellä mainittuun lainsäädäntöön ja kokemukseen eri viranomaisten osalta ja sen avaamiseen hyödynnettäväksi poliisin toiminnassa muun muassa yleisjohtoon.

Työhöni liittyvää aineistoa löytyy eri viranomaisten lainsäädännöstä sekä viranomaisten ohjeista ja määräyksistä.

Työni liittyy kiinteästi viranomaisyhteistyöhön ja sen kehittämiseen valtakunnallisesti. Yhtenä lähdemateriaalina tulee olemaan *Johanna Anttonen* Maanpuolustuskorkeakoululla tekemä väitöskirja ”Yhteistä turvallisuutta rakentaen”. Väitöskirja käsittelee muun muassa sitä, miten viranomaisyhteistyötä tulisi lisätä osana normaalia toimintaa, samoin yhteistyötä järjestöjen, elinkeinoelämän ja jokaisen kansalaisen kanssa. Anttonen mainitsee väitöskirjassaan resurssien tehostamisen osalta, että on järkevä tapa löytää rajapintoja ja yhdistää resurssit näiden osalta.

1.4 Aihepiiriin liittyvä tutkimus

Leena Huovinen on Puolustusministeriön tutkimuksessa tuonut esille kysymykset siitä, mitkä ovat rauhanajan varautumisen ja kriisivalmiuden kokonaiskonseptit, kehitystrendit ja ongelmakohtat sekä onko muiden Pohjoismaiden varautumisratkaisuihin sellaisia käytäntöjä, joita Suomi voisi hyödyntää YETT-strategian päivitystyössä. Itseäni kiinnostaa kyseenomaisen työn kautta saada selvitettyä, miten Pohjoismaiden turvallisuus- ja puolustuspoliittiset ratkaisut ja yhteiskunnan kriisivalmiusjärjestelyt poikkeavat toisistaan. Pohjoismaiden nykyiset uhkakuvat ovat muovautuneet samankaltaisiksi maailmanlaajuisen kehityksen ja tapahtumien kuten globalisaation, nopean taloudellisen ja teknologisen kehityksen sekä terrorismin seurauksena (Huovinen 2009, 34). Tämäkin tutkielma toimii pohjana omassa työssäni Suomen aluevalvontalainsäädännön tarkastelussa ja sen sovittamisessa nykyisiin uhkakuviin ja siihen, vastaako se toiminnallisia tarpeita.

Simon Källman on Maanpuolustuskorkeakoulun tutkimuksessa tarkastellut Suomen puolustuksen uskottavuutta hybridisodankäynnin ilmestyttyä turvallisuuspoliittiseen kielenkäyttöön. Omaan työhöni liittyen Källman käsittelee luvussa neljä sitä, miten vuoden 2008 tapahtumat Georgian sodassa ja vuoden 2014 tapahtumat Krimin valtauksessa ja Itä-Ukrainan sodassa ovat länsimaisen tulkinnan mukaan muodostaneet uuden tavan venäläisessä sodankäynnissä. Hybridisodankäynnistä tai -uhkista keskusteltaessa on julkisuudessa usein ollut esillä ”vihreiden miesten” käyttö Krimillä (Källman 2019, 72). Källmanin tutkielma liittyy olennaisesti aluevalvontaan.

Vesa Valtonen on Maanpuolustuskorkeakoulun väitöskirjassaan tarkastellut turvallisuustoimijoiden yhteistyötä operatiivis-taktisesta näkökulmasta. Lähtökohtaisesti turvallisuusasiat ovat niin tärkeitä, ettei niissä saa epäonnistua, minkä lisäksi yhteistyön on tuotettava selkeitä, todistettavasti hyödyllisiä etuja (Valtonen 2010, 14). Itse tutkimuksessa käytän myös eräänlaisena pohjana paikallispuolustusharjoituksia ja näin ollen Valtosen väitöskirja sopii erittäin hyvin viranomaisyhteistyötä tarkasteltaessa.

Itse laadin vuonna 2019 poliisin AMK-koulutuksessa opinnäytetyön poliisin, Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen toimivallasta ja johtosuhteista vaativissa ja erityistilanteissa. Opinnäytetyössä tutkittiin ja kehitettiin poliisin, Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen toimivallan ja johtosuhteiden tuntemusta vaativissa ja erityistilanteissa. Työssä tutkittiin mainittujen viranomaisten lainsäädäntöä ja aluevalvontalakeja sekä sovitettiin niitä yhteen kokemuseräisesti haastattelun kautta.

Tässä opinnäytetyössä käytän osittain kyseenomaista AMK-opinnäytetyötä hyväkseni ja se on relevanttia jatkoa tälle YAMK-tutkimukselle. Aikaisemman opinnäytetyön käyttämiselle on ohjaajani hyväksyntä. Tässä opinnäytetyössä on viitattu aikaisempaan opinnäytetyöhöni kappaleissa 3.3.1 ja 1.5. Aikaisemman opinnäytetyöni haastatteluja ei ole hyödynnetty nykyisissä haastatteluissa. Kappaleessa 1.5 on maininta komisario Sami Joutjärven haastattelusta viittauksena aikaisempaan tutkimukseen.

Michael Peckin artikkelissa "Forget Russia: Is Finland the Hybrid Warfare champion?" käsitellään Suomen ratkaisua luoda valmiusyksiköistä niin sanottuja nopean toiminnan joukkoja. Tämä artikkeli sopii työhöni erittäin hyvin poliisin roolin sijoittamiseksi maanpuolustuksen ja aluevalvonnan piiriin.

Rene Nybergin artikkelissa "Hybrid Operations and the Importance of Resilience" käsitellään muun muassa kansallisen sietokyvyn rakentamista vihamielisten toimijoiden informaatio-operaatioille. Tämä sopii työhöni hyvin käsiteltäessä pohjaa aluevalvontalakiin ja hybridivaikuttamiseen.

FIIA:n raportti "Russia's Hybrid War in Ukraine" käsittelee Venäjän Ukrainaa kohtaa hyödyntämää toimintatapaa, jota kutsutaan hybridisodaksi. Tämä raportti sopii loistavasti hybridisodankäynnin määrittelemiseen sekä Suomen aluevalvontalain tarkasteluun.

1.5 Tutkimusaiheen asemointi

Tutkimuksen rajaaminen tapahtuu aluevalvontalain ympärille. Poliisin peruslainsäädäntöä ja virka-aputoimintaa käsittelin edellisessä opinnäytetyössäni "Poliisin, Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen johtosuhteet vaativissa ja erityistilanteissa". Viitekehystenä on Suomeen kohdistuva sotilaallinen vihamielinen toiminta, johon kuuluu myös kyber-vaikuttaminen sekä sisäisen turvallisuuden toiminnot

ja toimivaltuudet. Pääasiallisesti kysymykset liittyvät poliisin rooliin aluevalvontaviranomaisena ja siihen ongelmaan, että poliisi ei voi osallistua sotilaalliseen maanpuolustukseen.

Viitekehyksen puitteissa aihepiiriä on tarkoitus tarkastella tarkemmin kuin edellisessä työssäni. Poliisin rooli aluevalvonnan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävissä on epäselvä ja valtakunnan turvallisuuden kannalta puutteellinen. Aluevalvontaan poliisilla on toimivaltuus, mutta johtovastuu on toiminnasta Puolustusvoimilla tai Rajavartiolaitoksella. Johtovastuun vaihtoa (käytännössä päätös siitä, että kyseessä on alueloukkaaja) tai päätöstä ei ole aluevalvontalaissa säädetty tai esitöissä käsitelty (Karhu 2019, 42).

Tutkimuksen merkitys uuden tieteellisen, ammatillisen ja yhteiskunnallisen merkityksen kannalta on oleellinen. Tutkimuksen kautta pääsemme kolmen toimijan poliisin, Puolustusvoimien sekä käräjäoikeuden ja muun materiaalin kautta tekemään johtopäätöksiä aluevalvontalain ongelmakohdista sekä käytännöistä tuomioistuimissa.

Geneven sopimuksessa sotavankien kohtelusta toisessa artiklassa määritellään, mikäli kysymys ei ole rauhan aikana voimaan tulevasta määräyksistä sovellettava, kun julistetaan sota tai syntyy muu aseellinen selkkkaus kahden tai useamman Korkean sopimuspuolen välillä, vaikka jokin niistä ei olisi tunnustanut sotalila (Geneven sopimus sotavankien kohtelusta 8/1955, 2 artikla. Myös Geneven sopimus tulee huomioon otavaksi ja tutkittavaksi sotilaallisen vihamielisen toiminnan kohdistuessa Suomeen.

Tiedonhakuun olen käyttänyt Theseusta, Doria (Maanpuolustuskorkeakoulu), maakunnan kirjaston hakujärjestelmiä sekä Poliisiammattikorkeakoulun sähköisiä palveluja sekä lainsäädännön osalta Finlexiä ja Suomen lakia. Hakusanoina olen käyttänyt muun muassa aluevalvontalakeja, viranomaisyhteistyötä ja hybridisodankäyntiä.

2 TUTKIMUSASETELMA

2.1 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoitus on tutkia poliisin roolia aluevalvontaviranomaisena sekä löytää mahdollisia korjausehdotuksia lainsäädäntöön, jotta poliisi pystyisi toimivaltuuksillaan toimimaan entistä tehokkaammin yhteistoiminnassa muiden viranomaisten kanssa yhteiskunnan turvallisuuden parantamiseksi.

Tutkimukseen olen haastatellut poliisista kahta ansioitunutta ylikomisariota, joista toinen suorittaa tällä hetkellä tohtoriopintoja. Oikeuslaitoksesta olen haastatellut käräjäoikeuden tuomaria ja Puolustusvoimilta lakiasiantuntijaa. Kaikki ovat erittäin ammattitaitoisia viranomaisyhteistyön taitajia ja laaja-alaisen kokemuksen omaavia henkilöitä.

Pääkysymykset

1. *Mikä on poliisin rooli aluevalvontaviranomaisena nyt ja mikä sen pitäisi olla tulevaisuudessa?*
2. *Mikä on vihollistoiminnan ja rikollisuuden raja?*

Alakysymykset

Mitkä ovat poliisin toimivaltuudet aluevalvontaviranomaisena torjuttaessa aluevalvontalain määrittelemää vihamielistä toimintaa?

Yksityisten turvallisuuspalvelujen käyttäminen asevoimina, heidän asemansa?

Mitä toimivaltuuksia poliisilla tulisi olla torjuttaessa sotilaallisia vihamielisiä joukkoja (aluevalvontalaki)?

Alueloukkaaja (valtiollinen toimija tai ei valtiollinen toimija), kuka tutkii ja millä perusteella?

Mitä lainsäädäntöä sovelletaan tutkinnassa ja tuomioistuimessa?

Mitä lainsäädäntöä eo. kuvauksen mukaan (palkkasotilas ym.) sovelletaan tuomioistuimessa?

2.2 Tutkimuksen viitekehys ja rajaus

Seuraavassa esittelen tutkimuksen viitekehyyksen ja rajauksen. Tutkimuksen viitekehyyksenä on voimassa oleva lainsäädäntö, tässä tapauksessa erityisesti aluevalvontalaki.

Aluevalvontalain osalta tulee erityisesti tarkasteltavaksi 6 luvun 34 § mukaisen vihamielisen toiminnan torjuminen. Toisena osa-alueena on sisäinen turvallisuus torjuttaessa vihamielistä toimintaa.

Tutkimuksen rajaaminen tapahtuu aluevalvontalain ympärille. Poliisin peruslainsäädäntöä ja virka-aputoimintaa käsittelevän edellisessä opinnäytetyössäni "Poliisin, Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen johtosuhteet vaativissa ja erityistilanteissa". Viitekehyyksenä on Suomeen kohdistuva sotilaallinen vihamielinen toiminta, johon kuuluu myös kyber-vaikuttaminen sekä sisäisen turvallisuuden toiminnot ja toimivaltuudet.

Pääasiallisesti kysymykset liittyvät poliisin rooliin aluevalvontaviranomaisena ja siihen ongelmaan, että poliisi ei voi osallistua sotilaalliseen maanpuolustukseen. Huomionarvoiseksi ja pohdittavaksi asiaksi nouseekin, onko poliisilla ylipäänsä tarvetta ryhtyä sotilaallisen maanpuolustukseen.

Viitekehyksen puitteissa tutkitaan vihollistoiminnan ja rikollisuuden rajapintaa hybridisodankäynnin kautta. Kokonaisuutena tarkastelussa on poliisin toimivalta aluevalvontaviranomaisena ja se, ovatko toimivaltuudet riittävät nyky-yhteiskunnassa. Huomioitavaa on kuitenkin, että sotilaallinen maanpuolustus kuuluu Puolustusvoimille.

Tutkimuksessa käsitellään aluevalvontalain mukaista vihamielistä toimintaa ja päätöstasoa toimintojen käynnistämiseksi. Tähän yhteyteen on sovitettu tarkasti suunniteltu skenaario, jossa palkkasotilas tai muu vastaava syyllistyy sisämaassa rikollistoimintaan.

Käräjäoikeuden tuomarin haastattelun kautta tutkimuksella päästään viitekehyksessä kartoittamaan skenaarioon ja aluevalvontaan liittyvää lainsäädäntöä. Haastatteluihin osallistuivat käräjäoikeuden tuomarin lisäksi Puolustusvoimien edustaja sekä kaksi asiantuntijaa poliisista. Haastattelut on toteutettu teema-haastatteluina.

Huomionarvoista on, että viitekehyksessä tarkastellaan normaaliolojen toimintaa. Tutkimuksessa on oleellista, että siinä tarkastellaan nykyistä aluevalvontalakia toimintaedellytysten kautta. Mitkä ovat poliisin toimivaltuudet käynnistää tilanne ja torjua vihollistoimintaa?

Kaavio 1. Opinnäytetyön viitekehys ja rajaus

2.3 Tutkimusmenetelmät (dogmatiikka ja kvalitatiivinen tutkimus)

2.3.1 Oikeusdogmatiikka

Tutkimus on oikeusdogmaattinen tutkimus, jonka perusteena on voimassa oleva oikeus.

Oikeustiede voidaan määritellä tieteeksi, joka tutkii oikeutta. Kun määrittelemme oikeustieteen tutkimuskohteensa oikeuden kautta, emme saa rajata oikeutta vain voimassaolevaan oikeuteen tai yhteiskunnassa vallitseviin oikeudellisiin käytäntöihin, vaan oikeus on pidettävä avoimena kaikille oikeudellisille ilmiöille. (Hirvonen 2011, 22.)

Tässä työssä tutkimus perustuu pääsääntöisesti voimassaolevaan lainsäädäntöön sekä kokemukseräiseen tietoon eri harjoitusten ja käytännön toimien perusteella. Varsinaiset viranomaisen toiminnan rajoitukset eivät välttämättä ole lainsäädännössä, vaan toiminnan yhteensovittamisessa myös harjoittelun kautta.

Yleissääntönä voidaan pitää, että mitä lähempänä säädöksen lopullista päätöksentekoa kirjallinen valmistelu- tai käsittelyaineisto on syntynyt, sitä suurempana pidetään argumenttiarvoa (Husa, Mutanen, Pohjolainen 2008, 49).

Uutta tieteellistä tietoa ei synny pelkästään metodisia sääntöjä noudattaen. Tutkimuksen lähtökohtana on usein innovatiivinen oivallus jostakin asiasta tai jonkin ilmiön ihmettely. Oikeustieteilijälle ihmettelyn

kohteena on oikeus. (Hirvonen 2011, 5.) Tässä tutkimuksessa kohteena oli aluevalvontalaki ja viranomaisten yhteistoiminta sekä lainsäädännön soveltaminen kuvattuihin tapauksiin.

Tutkimusmenetelmänä työssäni on oikeusdogmatiikka, jonka perusteena on voimassa oleva oikeus. Lainopin keskeisimpiä tehtäviähän ovat muun muassa oikeussäännösten tulkitseminen sekä oikeuden selvittäminen.

Lainoppi selvittää voimassaolevien oikeusnormien sisältöä. Tässä tehtävässään se esittää kahdenlaisia väitteitä oikeusnormeista: normikannanottoja ja tulkintakannanottoja. Normikannanotot ovat väitteitä siitä, mitkä oikeusnormit kuuluvat voimassaolevaan oikeuteen. Tulkintakannanotossa edetään pidemmälle ja väitetään jotain kyseisen oikeusnormin sisällöstä. (Hirvonen 2011, 22.) Kokonaisuutena voidaan todeta, että lainoppi tutkii voimassaolevaa oikeutta ja merkitystä lakien ja muiden oikeuslähteiden perusteella.

Työn tarkoituksena on tutkia lainsäädäntöä ja sen vaikutuksia ja mahdollisia ongelmakohtia terrorismirikoksen yhteydessä poliisin, Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen yhteistoimintaan. Oikeustieteiden tutkimuskohteista todetaankin, että aiheen pitää jollakin tavoin liittyä oikeusnormeihin ja niillä toteutettavaan yhteiskunnalliseen sääntelyyn tai oikeudelliseen ajatteluun. (Husa ym. 2008, 17).

Tässä työssä tutkimus perustuu pääsääntöisesti voimassaolevaan lainsäädäntöön sekä kokemusperäiseen tietoon eri harjoitusten ja käytännön toimien perusteella.

Tässä työssä tutkitaan kokemuksiin ja voimassaolevaan lainsäädäntöön liittyviä merkityksiä. Aineiston kerääminen tehdään tutkimusongelman perusteella (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

2.3.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Tässä työssä on käytetty kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa tarkastellaan merkitysten maailmaa, joka on ihmisten välinen ja sosiaalinen. Merkitykset ilmenevät suhteina ja niiden muodostamina merkityskokonaisuuksina. (Vilkkä 2015, 118.)

Aineiston analyysi perustuu lainsäädäntöön ja muihin asiaan liittyviin erilaisiin dokumentteihin. Lisäksi aineistonkeruumenetelmänä on ollut teemahaastattelu. Kanasen (2015, 70-71) mukaan Torckim ja Donelly (2008) ovat esittäneet kvalitatiivisen tutkimuksen soveltuvan parhaiten seuraaviin tilanteisiin: 1. Ilmiöstä ei ole tietoa, teorioita, tutkimusta (ilmiötä ei tunneta), 2. Ilmiöstä halutaan saada syvälinen näkemys, 3. Käytetään triangulaatiota eli ns. mixed tutkimusstrategiaa, 4. Ilmiöstä halutaan saada hyvä kuvaus.

Laadullinen tutkimus auttaa ymmärtämään ja selittämään tutkimuskohdetta, esimerkiksi viranomaisten toimintaa tai heidän asiakkaidensa kokemuksia. Kvalitatiivinen tutkimusaineisto antaa tietoa muun muassa heidän käyttäytymisensä ja päätösten syistä. (Miettinen 2016, 260.) Miettinen toteaaakin (2016, 261), että laadullisessa tutkimuksessa tutkija pyrkii tavoittamaan tutkittavien näkökulman, jolloin tutkittava ilmiö pyritään "vangitsemaan" sellaisena kuin se esiintyy. Tässä tutkimuksessa juurikin pyritään saamaan eri viranomaisten näkökulmia esille aluevalvontalakiin ja poliisin toimivaltuuksiin liittyvissä seikoissa.

Tutkimusta toteutettaessa käytin erilaisia tutkimusotteita ja yhdistin niitä, jotta oikeudellisesta ilmiöstä on saatu monipuolisempi käsitys. Triangulaation avulla on mahdollista parantaa tutkimuksen luotettavuutta (Miettinen 2016, 264).

Lähtökohtana kvalitatiivisessa tutkimuksessa on *todellisen elämän* kuvaaminen. Tähän sisältyy ajatus siitä, että todellisuus on moninainen. Tapahtumat muovaavat samanaikaisesti toinen toistaan, ja onkin mahdollista löytää monensuuntaisia suhteita. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 161.) Hirsjärvi ym. (2009, 161) toteaaakin, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä pikemmin *löytää* tai *paljastaa tosiasioita* kuin todentaa jo olemassa olevia (totuus) väittämiä.

Tässä työssä on aineistoa, joka on myös kansainvälistä, on kertynyt runsaasti. Laadullisen tutkimuksen ongelmaksi muodostuu usein aineiston runsaus ja moninaisuus (Kananen 2015, 129). Laajan aineiston kautta tässäkin tutkimuksessa löytyi vastaus tutkimusongelmaan.

Tässä tutkimuksessa on teemahaastattelussa kerätty aineisto purettu tekstiksi. Tekstimuotoon konvertointia sanotaan litteroinniksi (Kananen 2015, 129).

Kanasen ohje (2015, 129) laadullisen aineiston tulkinnalle on aineiston lukeminen, lukeminen ja taas lukeminen. Tässä tutkimuksessa laaja-aineisto on kerätty, tutustuttu siihen huolella sekä teemoitettu tähän tutkimukseen sopiva materiaali.

Tutkimuksessa on kertynyt runsaasti materiaalia kyseenomaiseen tutkimusongelmaan liittyen. Yksi materiaalin keräystapa dokumenttien lisäksi on ollut teemahaastattelut. Aineisto voidaan kerätä nimenomaista tutkimusongelmaa varten, jolloin kyseessä on primääriaineisto (Kananen 2019, 29).

Laadullisen tutkimusmenetelmän luonteen ja tiedonintressin vuoksi tutkimuksessa korostuvat kolme näkökulmaa tutkimuskohteeseen. Nämä ovat konteksti, ilmiön intentio ja prosessi. (Vilkkä 2015, 120.)

Tässä tutkimuksessa on otettu selvää ja huomioitu kontekstin osalta, että se liittyy olennaisesti viranomaisten yhteistoiminnan lainsäädäntöön ja sen yhteensovittamiseen toiminnassa.

Tähän tutkimukseen valittiin aluevalvontalain ympärille niin sanotusti tapaus, jota käsiteltiin tukemaan haastatteluja, mikä helpotti tutkimusongelmaan syventymistä.

Tutkimukseeni valikoin teemahaastattelun. Teemahaastattelu sijoittuu formaaliudessaan lomakehaastattelujen ja avoimen haastattelun väliin. Teemahaastattelu ei etene tarkkojen yksityiskohtaisten, valmiiksi muotoiltujen kysymysten kautta, vaan väljemmin kohdentuen tiettyihin ennalta suunniteltuihin teemoihin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 55).

Kirjallisuuskatsauksen kunnianhimoisena tavoitteena on kehittää olemassa olevaa teoriaa sekä rakentaa uutta teoriaa. Toiseksi, sen avulla voidaan arvioida teoriaa. Kolmanneksi, kirjallisuuskatsaus rakentaa kokonaiskuvaa tietystä asiakokonaisuudesta. Neljänneksi, katsauksella pyritään tunnistamaan ongelmia ja viidenneksi, kirjallisuuskatsaus tarjoaa mahdollisuuden kuvata tietyn teorian kehitystä historiallisesti (Salminen 2011, 3.). Tämän tutkimuksen osalta on tehty laajoja kirjallisuuskatsauksia myös ulkomaiseen lähdemateriaaliin.

Laadullisen metasynteessin toteuttamiseen on useita erilaisia tapoja. Metasynteessissä valittuja tekstejä luetaan huolella ja niistä nostetaan esiin avainmetaforia, fraaseja, ideoita ja käsitteitä, joita vertaillaan keskenään. Ryhmittelyn avulla käsitteistö tiivistetään entistä tiukempaan nippuun. Pyrkimyksenä on vertailun avulla saada aikaan käsiteluokitteluja sekä löytää tutkimusten tuloksista tarvittavaa yhtenäisyyttä. Kun luokittelut on riittävästi tiivistetty, suoritetaan materiaalille vastavuoroinen käänös (reciprocal translation) yhtenäistämällä tutkimustulokset. (Salminen 2011, 12-13.)

Intentio on huomioitu siten, että koko tutkimus on luotu parantamaan ja selkeyttämään lainsäädännön soveltamista eri toimijoiden kesken. Haastatteluissa on päädytty tarkastelemaan poliisin näkökulmaa asioihin asiantuntijoiden kautta. Haastatteluissa on keskitytty haastateltavien lainsäädännön tuntemukseen ja erityisesti kokemukseräiseen tietoon. Haastattelujen osalta tuli erittäin selkeästi esille haastateltavien oma kokemus.

Huonosti onnistuneella haastattelulla voisi käydä Vilkan mainitsema tavalla: tutkittava rakentaa intentiotaan tutkijalle puhumalla hyvin alalla tai elämässään vakiintuneella tavalla ja normittaa omaa tai toisen toimintaa niin, että tutkijalle avautuu tyypillisiä käsityksiä alalta tai tavasta puhua tai elää asiayhteydessä, mutta tutkittavan oma kokemus jää peittoon. (Vilka 2015, 121.)

Tässä tutkimuksessa tutkimusprosessi on onnistunut aikataulun ja tuotantoedellytysten suhteen hyvin. Tutkimusaikataululla on ollut merkitystä siinä, miten syvälle tutkittavassa aiheessa on päästy. Tässä

on auttanut myös oma kokemus tutkittavasta asiasta. Tutkimus ei olisi ollut näin laadukasta, mikäli aiheesta ei olisi pitkää kokemusta omalta sekä haastateltavien osalta. Tutkimusaikataululla on merkitystä sen suhteen, miten syvälle tutkittavassa asiassa tai ilmiössä tutkijan on mahdollista päästä (Vilkkä 2015, 121).

Rajaamisessa analyysi ja tulkinnat ovat pääasia (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Viitekehyksenä toimii muun muassa voimassa oleva viranomaisia velvoittava lainsäädäntö. Viitekehykseen sisältyvät haastattelu ja havaitut asiat asiantuntijoiden perusteella sekä kehittämissuhteet ja puutteet lainsäädännössä.

Haastattelujen perusteella pyritään löytämään lainsäädännön ja asiantuntijoiden kautta tehokkaat toimintatavat ja havaitsemaan mahdolliset ongelmakohdat ja löytämään kehittämistarpeita näiden osalta.

Tässä tutkimuksessa tutkimustapauksissa käsitellään erilaisia tilanteita, joihin asiantuntijat vastaavat haastatteluosioissaan. Haastattelut on toteutettu teemahaastatteluina kuvitteellisten, mutta mahdollisten skenaarioiden pohjalta.

Tässä tutkimuksessa kysymykset on mietitty tarkasti teemojen mukaan, joita ovat yleinen järjestys- ja turvallisuus, terrorismi ja Suomeen kohdistuva vihamielinen sotilaallinen toiminta.

Aineistoa tähän tutkimukseen on kertynyt laajasti, koska käsiteltäviä aiheita on paljon. Aineistoiksi on valikoitunut poliisin, Puolustusvoimien sekä Rajavartiolaitoksen lainsäädäntö sekä osittain yhteensovittamisessa myös aluevalvontalaki Suomeen kohdistuvan sotilaallisen vihamielisen toiminnan osalta. Rajaamisessa analyysi ja tulkinnat ovat pääasia (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Tämän tutkimuksen teemahaastattelun kysymysten muotoilussa on auttanut kohderyhmän ja toimialan tuntemus. Minulla ja haastateltavilla on pitkän linjan poliisikokemus sekä laaja-alainen kokemus viranomaisyhteistyöstä. Lomakekysymysten ja teemahaastattelun kysymysten muotoilussa auttaa kohderyhmän tuntemus (Vilkkä 2015, 127).

Tutkimus on toteutettu sähköposti- ja puhelinhaastatteluilla. Haastatteluaineisto on muutettu tarvittavilta osin tekstimuotoon litteroimalla. Haastatteluaineiston muuttamista tekstimuotoon kutsutaan litteroinniksi (Vilkkä 2015, 137). Litterointi on auttanut tutkimusaineiston analysoinnissa ja järjestelmällisessä läpikäymisessä. Tämän tutkimuksen haastattelut ovat tutkimuksen tekijän hallussa.

Tutkimuskysymykset ja vastaukset on käyty läpi haastateltavien kanssa tarvittavilta osin, että tarkoitetut asiat ovat oikein niissä merkityksissään. Tehtiin litterointi sitten koko tutkimusaineistolle tai sen osille, litteroinnin tulee vastata haastateltavien suullisia lausumia ja niiden merkityksiä, joita tutkittavat ovat asioille antaneet (Vilkkä 2015, 138).

3 TEORIAOSA

3.1 Yleistä sisäisestä turvallisuudesta

Poliisi on yksi aluevalvontaviranomaisista, mutta sotilaallinen maanpuolustus kuuluu Puolustusvoimille.

Aluerikkomukseen voi liittyä sotilaallista uhkaa ja poliisi on usein ensimmäinen viranomainen paikalla toimimassa, käynnistämässä toimintaa ja tuottamassa tilannekuvaa Puolustusvoimille. Tulevan sodan ja taistelun kuvan ennustaminen on erimaiden johtoesikuntien tärkeimpiä tehtäviä (Tynkkynen 2017, 14). Mika Hyytiäinen toteaa (2018, 81), että valmiutta, viranomaisyhteistyötä, aluevalvontaa, tiedonhankintaa sekä sotilastiedustelun toimintaedellytyksiä on kehitettävä myös lainsäädännön avulla.

Aluevalvontalaissa määritellään Suomen alueellisen koskemattomuuden valvonnasta ja turvaamisesta seuraavalla tavalla:

Aluevalvontalain 2 § 1 kohdan mukaan Suomen alueella tarkoitetaan valtakunnan maa- ja merirajojen sekä aluemerren ulkorajan sisäpuolella olevia maa- ja vesialueita sekä niiden yläpuolella olevaa ilmatilaa.

Aluevalvontalain 6 luvun 23§:n mukaan aluevalvontaviranomaisia ovat sotilas-, rajavartio-, poliisi- ja tulliviranomaiset sekä niiden aluevalvontatehtävään määrätyt virkamiehet. Liikenne- ja viestintäministeriö toimii aluevalvontaviranomaisena toimialallaan.

Huomionarvoiseksi tutkimuksen lähtökohtana nousee aluevalvontalain 6 luvun 23 §:n 3 momentti, jonka mukaan Puolustusministeriö johtaa ja sovittaa yhteen aluevalvontaviranomaisen toimintaa kyseenomaisen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa, jollei puolustusvoimien ylipäällikön toimivallasta muuta johdu.

Aluevalvontalain 2 §:n mukaan tämän tutkimuksen tärkeimpinä määritelmänä voidaan pitää *Suomen alueella* valtakunnan maa- ja merirajojen sekä aluemerren ulkorajan sisäpuolella olevia maa- ja vesialueita sekä niiden yläpuolella olevaa ilmatilaa. Lisäksi 2 §:ssä määritellään *Suomen alueellisen koskemattomuuden turvaamisella* puolustusvoimien ja muiden aluevalvontaviranomaisten voimakeinoja tai muita toimenpiteitä alueloukkauksen estämiseksi tai torjumiseksi.

Lisäksi tärkeäksi määritelmäksi nousee aluevalvontalain 2 §:n 4 kohdan määritelmä siitä, mitä sotilaalla tarkoitetaan. Kyseenomainen kohta määrittelee sotilaan tarkoittavan sotilaspukuista valtion asevoimiin kuuluvaa aseistettua tai aseistamatonta henkilöä, kun taas sotilasosastolla tarkoitetaan kahta tai useampaa yhteisen johdon alaisena olevaa sotilasta.

Aluevalvontalain 2 §:n 5a:n kohdan huomionarvoiseksi määritelmäksi myös nousee tunnuksettoman sotilaallisen ryhmän määritelmä. Kysymyksessä on vieraan valtion lukuun, puolesta tai suostumuksella toimiva joukko, joka on sotilaallisesti järjestäytynyt, varustettu tai aseistettu ja jonka valtiollista alkuperää ei voida tunnistaa.

Aluevalvontalain 6 luvun 34 §:n mukaan Puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen tehtävänä on ryhtyä viivytyksettä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin valtakunnan turvallisuutta välittömästi ja vakavasti vaarantavan vihamielisen toiminnan torjumiseksi.

Mitä on sisäinen turvallisuus? Asiaa on hyvä tarkastella hieman kokonaisuutena. Aluehallintoviraston (AVI) tehtävänä on koordinoida sisäisen turvallisuuden yhteistyötä. Kokonaisuutena sisäisen turvallisuuden ylläpitäminen ja kehittäminen vaativat runsaasti viranomaisyhteistyötä kaikilta toimijoilta.

Valtioneuvoston selonteon sisäisestä turvallisuudesta mukaan (2012, 11) eurooppalainen turvallisuusympäristö on muuttunut nopeasti lähialueiden kriisien - erityisesti Syyrian sisällissodan, terrorismin, laajan laittoman maahantulon ja Ukrainan konfliktin - takia.

Kaikkien kansainvälisten muutosten myötä myös kansainvälisen turvallisuustilanteen muutoksella on vaikutuksia Suomen turvallisuusympäristöön. Tilanne on kuitenkin huolestuttavasti muuttumassa. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) loppuvuodesta 2015 toteuttamassa haastattelututkimuksessa selkein muutos edellisen vuoden mielipidetutkimukseen oli turvattomuuden tunteen lisääntyminen. Kaksi kolmasosaa vastaajista koki tulevaisuuden nyt nykyistä turvattomampana, kun taas vuosi sitten näin ajatteli hieman yli puolet. Turvallisuuden tunteessa tapahtunut muutos on seurausta muun muassa nopeasti muuttuneesta maailmasta. (Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta 2012, 14.)

Yksi vaikuttavimpia asioita turvallisuuden tunteen heikentymiseen on ollut terrorismin uhan kasvaminen Euroopassa.

Tähän tutkimukseen liittyen oleellista sisäisen turvallisuuden osalta ja yleensäkin turvallisuuden tunteen osalta on, että sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden uhkia ei voida enää tämän päivän yhteiskunnassa selkeästi erotella toisistaan.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategian (2017, 14) mukaan elintärkeät toiminnot ovat yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömiä, kaikissa tilanteissa ylläpidettäviä toimintokokonaisuuksia.

Kuva 1. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017, 14).

Viranomaisyhteistyön tulee olla saumatonta kaikissa tilanteissa, erityisesti kriisien aikaan. Yhteistyöhön osallistuvien on oltava itsenäisiä toimijoita, ongelmanratkaisun tapahduttava konstruktivisesti neuvottelemalla muiden kanssa, päätösten yhteisomistajuuden oltava välttämätöntä, osallisten jaettava vastuu ja yhteistyön oltava ajan myötä kehittyvä jatkuva prosessi (Valtonen 2010, 110). Meillä yhteiskunnassa varmasti viranomaisyhteistyö toimii, mutta saumatonta yhteistyötä ei voi olla, jos tehdään asioita, joihin ei ole toimivaltuutta. Tutkimuksen edetessä selviää, mihin poliisilla on toimivaltuudet aluevalvontalain näkökulmasta torjuttaessa vihamielisiä joukkoja.

Sisäistä turvallisuutta voidaan tukea viranomaisten yhteistyöllä, joita Valtosen (2010, 245) mukaan ovat yhteinen kieli, prosessien kehittäminen, kustannusten koordinaatio sekä mittaaminen.

3.1.1 Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan kriiseihin varautumisen vertailu

Suomessa tehdään laajasti sektorirajat ylittävää yhteistyötä turvallisuuden edistämiseksi. YETT-strategia on varmasti merkittävässä asemassa, sillä tätä kautta pystytään koordinoimaan toimintoja ja miettimään myös tilanteiden vaatimia toimivaltuussuhteita.

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategialla on suuri merkitys. YETT-strategian tavoitteena on selkeyttää eri ministeriöiden hallinnonalojen välisiä vastuusuhteita sekä ohjata yhteistyötä ja edellytettävää suorituskykyä kaikissa kuvatuissa uhka- ja turvallisuustilanteissa (Limnell 2008, 1).

Huovinen (2009, 20) mainitsee, että vapaaehtoisjärjestöillä ja myös siviilipuolustuksella on Norjan kriisivalmiudessa tärkeä asema. Siviilipuolustus on kansallinen, koko maan kattava avustusorganisaatio, jonka tehtävänä on suojella kansalaisia erilaisilta uhilta (Huovinen 2009, 20).

Huovisen (2009, 20) tutkimuksesta nousee mielenkiintoisena esille, se että poliisi johtaa Norjassa onnettomuustilanteiden hallintaa ja heillä on käytössä myös poliisinreservi. Puolustusvoimien tuelle edellytykset ovat, että poliisin resurssit ovat riittämättömät. Mielenkiintoiseksi asiaksi jää, että jos poliisi tarvitsee esimerkiksi erityisosaamista Puolustusvoimilta, saadaanko Norjassa avustusta.

Huovinen (2009, 12) on todennut, että suurimpia haasteita ruotsalaisessa kriisivalmiudessa tällä hetkellä on saada viranomaiset toimimaan yli sektorirajojen. Huovisen tutkimuksessa tulee esille, että ruotsalaiset viranomaiset pitävät kiinni toimivaltuuksista, vaikka yhteistoiminnan edistämiseksi on tehty erilaisia asiakirjoja.

Mielestäni tässä asiassa korostuva yhteistyö- ja yhteistoimintaharjoitukset sekä toimivaltuudet. Kun toimivaltuudet ja toiminta on sovitettu yhteen, on mahdollista saada tehokasta viranomaistoimintaa.

Viime aikoina Tanskan kriisivalmiudessa tapahtuneita muutoksia on muun muassa poliisin roolin korostuminen eri tavalla kuin kylmän sodan aikana. Nykyään käytännön tason operatiivinen vastuu kansallisissa kriiseissä on poliisilla, jota puolustusvoimat voi tarvittaessa avustaa. Poliisille kuuluu myös viranomaisten välisen yhteistyön koordinointi (Huovinen 2009, 31). Myös Tanskassa on todettu, että viranomaisten on parannettava yhteistyötä, jotta he pystyvät torjumaan paremmin sektorirajat ylittävät kriisit.

Huovisen tutkimuksen perusteella (2009, 43) nostan esille muutamia mielenkiintoisia asioita varautumisen vertailussa. Kriisien hallinta ja johtaminen tapahtuvat kaikissa maissa valtioneuvoston kansliassa.

- Puolustusministeriö ohjaa kaikissa maissa sotilaallista maanpuolustusta. Ruotsissa ja Tanskassa puolustusministeriölle on sisällytetty kriisivalmiuden yhteensovittaminen.
- Mielenkiintoista on, että poliisitoimen ohjaaminen on vastuutettu oikeusministeriölle muissa maissa paitsi Suomessa. Norjassa oikeusministeriö on kriisinhallintaviranomainen.
- Suomessa sisäministeriön alaisuudessa toimii pelastustoimi, hätäkeskuslaitos, rajavartiosto sekä poliisihallinto. Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa nämä toiminnot on eriytetty sisäministeriöstä.

3.1.2 Hybridivaikuttaminen

Hybridivaikuttaminen ei ole yhden viranomaisen ongelma, vaan se koskettaa kaikkia turvallisuusalan toimijoita. Uudenlaisena kumouksellisen sodan muotona hybridisota vaatii valtiolta toimialojen synkronointia niin johtamisen kuin erityisesti varautumisen aikana (Antikainen 2015, 53-54).

Aalto-yliopiston professori Jarmo Limnell toteaa, että hybridivaikuttamiseksi ymmärretään suunnitelmallinen toiminta, jossa valtiollinen tai ei-valtiollinen toimija voi hyödyntää samanaikaisesti erilaisia keinoja vaikuttaakseen kohteena olevan valtion heikkouksiin ja saavuttaakseen omat tavoitteensa. Kyseeseen voivat tulla esimerkiksi sotilaalliset, taloudelliset tai teknologiaan perustuvat painostuskeinot sekä erilaiset informaatio-operaatiot. Yleisesti pyrkimyksenä on epävakauden ja epäluottamuksen luominen yhteiskuntaan sekä poliittisen päätöksenteon hankaloittaminen.

Yksi hybridivaikuttamisen kohde voi olla tietoinen luottamuksen heikentäminen turvallisuusviranomaisiin. Hybridivaikuttamiselle on ominaista, että se toimii laillisen ja laittoman rajamaastossa jääden täten usein tavanomaisen viranomaistorjunnan ulottumattomiin. (Limnell 2019.) Lisäksi Limnell artikkelissaan toteaa, että elinkeinoelämän keskusliiton ja Aalto-yliopiston tekemässä laajassa tutkimuksessa suomalaisille yrityksille resurssien parempi kohdentaminen turvallisuusviranomaisille nousi keskeisimmäksi toimenpiteeksi Suomen turvallisuuden parantamiseksi.

Kyseenomaiseen tutkimukseen liittyen pohjana on lainsäädäntö. Pelkät resurssit, harjoittelu, johtaminen ja kohdentaminen eivät vielä takaa onnistunutta sisäistä turvallisuutta. Kokonaisturvallisuus muodostuu useasta eri tekijästä.

Kansainvälinen turvallisuus on muuttunut osittain myös teknologian myötä. Arto Rätty, Turvallisuuskomitean puheenjohtaja ja kansliapäällikkö, on artikkelissaan (Turvallisuuskomitea, Rätty) pohtinut hybridiuhkaa.

Hybridiuhkalle ei löydy selvää määritelmää. Kuitenkin hybridiuhkista on mielipiteitä ja tulkintoja. Rätty toteaa (Turvallisuuskomitea, Rätty), että hybridi kuvaa hyvin konfliktien monimuotoisuutta ja yllättävyyttä ja siinä asiat eivät mene perinteiseen tahtiin.

Huomionarvoisena asiana Rätty tuo esille, että tapahtumat eri sektoreilla voidaan selittää sattumiksi, vaikka ne olisivat osa järjestelmällistä toimintaa. Kansalaisten väliin voidaan lyödä kiiloja, joilla pyritään yhteiskunnan eheyden murtamiseen. Järjestelmään syntyy kaikenlaista kitkaa, mikä saattaa pysäyttää päätöksenteon (Turvallisuuskomitea, Rätty). Tässä tutkimuksessa keskitytäänkin asioihin, joilla

mahdollisesti pystytään aiheuttamaan sisämaassa epäjärjestystä ja pyritään vaikuttamaan viranomaisten ja muiden toimijoiden toimintaan.

Tässä tutkimuksessa keskitytään lähinnä Poliisin rooliin aluevalvontaviranomaisena ja poliisin toimivaltuuksiin torjua tunnuksettomia sotilaita. Kuitenkin Rätty toteaa (Turvallisuuskomitea, Rätty), että hybridiuhka on muutakin kuin tunnuksettomia sotilaita. Hybridisodassa informaatiovaikuttaminen on hyvin merkityksellisessä asemassa.

Aluevalvontalain ja sotilaallisen vihamielisen toiminnan tulkitsemiseksi ja toimintojen käytäntöön panemiseksi meillä tulee olla selkeä lainsäädäntö, koska hybridi-vaikuttamisen tai vihamielisen sotilaallisen toiminnan havaitseminen voi olla hankalaa. Källman (2019, 85) toteaa, että Venäjän toimintaa Krimillä ja Ukrainassa ei turvallisuuskeskusteluissa osattu jäsenellä kovin nopeasti. Krimin konfliktin hyökkäysvaiheessa tunnuksettomat sotilasjoukot tai puolisotilaalliset siviilitoimijat valtasivat paikallishallinnon kohteita estäen poliittisen päätöksenteon (Källman 2019, 86).

3.2 Poliisin varautumista ja toimintaa ohjaava säättely

Hybridiuhkien torjunta on kaikkien viranomaisten tehtävä ja sen tulee olla koordinoitua. Suomen tavoitteena on edistää hybridiuhkien koordinoitua ja kokonaisvaltaista käsittelyä yli sektorirajojen (Sisäministeriö, Hybridiuhkat).

Sisäministeriöllä on tätä tutkimusta tehdessä menossa virka-apulakihanke. Lainsäädäntöhankkeen tarkoituksena on tarkastaa puolustusvoimien poliisille antamaa virka-apua koskevia säännöksiä.

Kuitenkin kokonaisuus huomioiden on hyvä mainita muutama sana kyseenomaisesta hankkeesta. Hankkeen keskeisin tavoite on ajantasaistaa toimivaltuussäätelyä, joka koskee puolustusvoimien voimankäyttöä sisältävän virka-apun antamista poliisille. Säännökset arvioidaan ja varmistetaan, että ne turvaavat poliisin toimintaedellytykset, kun kyse on puolustusvoimien virka-apusta poliisille. Työssä tarkastellaan erityisesti puolustusvoimien virka-apusta poliisille annetun lain (781/1980) 4 ja 4 a §:n säännöksiä. Hankkeessa tulee selvittää myös puolustusvoimien virka-apusta poliisille annettuun lakiin tehtävien muutosten muuhun lainsäädäntöön edellyttämät mahdolliset muutostarpeet, erityisesti suhteessa puolustusvoimista annettuun lakiin. Tehtävänä on arvioida vaihtoehtoisia ratkaisumalleja sääntelytarpeista. (Sisäministeriö, virka-apulakihanke 2021.)

Poliisihallitus toteaa lausunnossaan, että ehdotetussa virka-apulaissa säädettäisiin nykyistä selkeämmin siitä, että lähtökohtaisesti kaikki virka-aputehtävät voivat tietyin edellytyksin sisältää voimakeinojen käyttöä. Vaativaa virka-apua koskevassa päätöksenteossa erotetaan nykyistä selkeämmin päätöksenteon moniportaisuus eli päätös pyytää virka-apua, päätös virka-apun

antamisesta sekä poliisin operaation johdossa tekemä päätös käyttää voimakeinoja. Vaativaa virka-apua myönnettäessä ei enää edellytettäisi käsillä olevalta tilanteelta suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran välittömyyttä. Ehdotetussa sääntelyssä pyritään siihen, että päätös virka-apun antamisesta voitaisiin tehdä nykyistä aikaisemmassa vaiheessa, jotta virka-apu voitaisiin myös toimeenpanna tilanteen vaatimassa ajassa. Lakiehdotuksen mukaan virka-apun myöntämiseen riittäisi se, että kyseessä on havaintoihin tai yksilöityihin tietoihin perustuva oletus ihmisten hengen tai terveyden vakavasti vaarantavasta rikoksesta, jonka estämiseksi tai keskeyttämiseksi virka-apu olisi välttämätöntä. (Poliisihallitus 2021, lausunto uudeksi virka-apulaiksi).

Huomionarvoista on myös se, että lausunnossa todetaan, että vaativaa virka-apua voitaisiin jatkossa antaa myös eräiden terrorismirikoksiin vaikutuksiltaan rinnastuvien rikosten estämiseksi tai keskeyttämiseksi. Tämä pienentää toimivaltuuksien rajapintoja sekä tehostaa huomattavasti myös sisäisen turvallisuuden toimintoja.

Poliisin omaa aseistusta lähellä olevan, mutta sitä voimakkaamman Puolustusvoimien aseistuksen käyttöä (enintään 9 §:n 4 momentissa tarkoitettuna aseistuksen käyttö) sisältävästä vaativasta virka-avusta voitaisiin tehdä päätös keskusvirasto- tai ministeriötasolla (vaihtoehtoiset sääntelyehdotukset). Lähellä poliisin omaa aseistusta olevaa Puolustusvoimien aseistusta (enintään 9 §:n 4 momentissa tarkoitettuna aseistuksen käyttö) voitaisiin käyttää myös tavanomaisissa virka-aputehtävissä esteen poistamiseksi. Esteen poistamista koskevasta virka-avusta päätettäisiin keskusvirastotasolla, eikä päätöstä tarvitsisi jälkikäteen alistaa valtioneuvoston käsittelylle. (Poliisihallitus 2021, lausunto uudeksi virka-apulaiksi).

Kokonaisuutena voidaan todeta, että esitetty uusi sääntely toteuttaisi hyvin lakiuudistuksen tavoitteen kehittää ja ajantasaistaa turvallisuusviranomaisen välistä virka-apua koskeva lainsäädäntö vastaamaan poliisin toiminnallisia tarpeita. Lisäksi uudistukset parantaisivat oleellisesti poliisin kykyä ennakolta varautua ja toisaalta välittömästi puuttua vakaviin uhkiin ja rikoksiin. (Poliisihallitus 2021, lausunto uudeksi virka-apulaiksi.) Kuten tämäkin lakiuudistus, viranomaisilla pitää olla ajantasainen lainsäädäntö, joka antaa ketterät toimintaedellytykset myös tilanteiden käynnistämiseen yhteistoiminnassa, sovellettavaksi sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden osalta.

Hankkeen keskeisin tavoite on ajantasaistaa toimivaltuussääntelyä, joka koskee Puolustusvoimien voimankäyttöä sisältävän virka-apun antamista poliisille. Säännökset arvioidaan ja varmistetaan, että ne turvaavat poliisin toimintaedellytykset, kun kyse on Puolustusvoimien virka-avusta poliisille. Työssä tarkastellaan erityisesti Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain (781/1980) 4 ja 4 a §:n säännöksiä. Hankkeessa tulee selvittää myös Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annettuun lakiin tehtävien muutosten muuhun lainsäädäntöön edellyttämät mahdolliset muutostarpeet erityisesti suhteessa Puolustusvoimista annettuun lakiin. (Sisäministeriö, Virka-apulakihanke.)

Laissa Puolustusvoimien virka-apusta poliisille 4 §:ssä säädetään poliisin oikeudesta saada puolustusvoimilta voimakeinojen käyttöä edellyttävää virka-apua tilanteissa, joissa terrorismirikosten estäminen tai keskeyttäminen ei ole mahdollista poliisin omalla välineistöllä tai henkilöstöllä.

Uhkatilanteen on tällöin oltava sellainen, että kyseisten voimakeinojen käyttö on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi eikä vaaraa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla. Voimakeinojen on myös oltava soveltuvia poliisitehtävän suorittamiseen. Lain 4 a §:n mukaan sisäministeriö pyytää virka-apua puolustusministeriöltä ja avun antamisesta päättää valtioneuvoston yleisistunto. Kiireellisessä tapauksessa avunantopäätöksen tekee puolustusministeriö. (Sisäministeriö, Virka-apulakihanke.)

Hallitus on esittänyt eduskunnalle laiksi Puolustusvoimien virka-apusta poliisille sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Ehdotettu laki sisältäisi nykyistä täsmällisemmät säännökset virka-apun antamisen edellytyksistä ja virka-apua koskevasta päätöksenteosta. Laissa säädettäisiin myös virka-apupäätöksen toimeenpanosta sekä poliisin ja Puolustusvoimien toimintojen yhteensovittamisesta virka-aputilanteessa. Ehdotetussa sääntelyssä olisi kyse poliisille kuuluvien tehtävien suorittamisesta poliisijohtoisesti. Esityksen tarkoituksena on selkeyttää ja ajantasaistaa sääntely vastaamaan nykyisen turvallisuusympäristön muuttuneisiin vaatimuksiin. Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi myös rajavartiolaitakia, poliisilakia ja Puolustusvoimista annettua lakia.

Tällä hetkellä työryhmät työskentelevät lain uudistamista varten ja odotettavaksi jää, miten tämä lainsäädäntöuudistus vaikuttaa viranomaisten toimintaan. Uskon, että lakihanke nopeuttaa viranomaisten toimintoja huomattavasti ja tekee toiminnan kokonaisuudessaan entistä tehokkaammaksi.

3.3 Yhteistyöviranomaiset ja toimivalta

Johtosuhteita on tarkasteltu edellisessä opinnäytetyössäni "Poliisin, Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen johtosuhteet vaativissa ja erityistilanteissa" laajasti. Yleistä katsausta siis ei ole tarvetta tehdä johtosuhteiden osalta.

Tässä opinnäytetyössä johtosuhteiden osalta keskitytään varsinaisesti aluevalvontalain piiriin ja tehtäviin liittyviin johtosuhteisiin ja niiden kautta menettelytapoihin.

Poliisilain 9 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen on annettava poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi sellaista virka-apua, jonka antamiseen asianomainen viranomainen on toimivaltainen.

Laissa Puolustusvoimista 2 §:ssä säädetään, että Puolustusvoimien tehtävänä on Suomen sotilaallinen puolustaminen, johon kuuluvat maa-alueen, vesialueen ja ilmatilan valvominen sekä alueellisen koskemattomuuden turvaaminen.

Aluevalvontalain 6 luvun 33 §:n mukaan Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos voivat käyttää Suomen alueellisen koskemattomuuden turvaamiseksi tarpeellista sotilaan henkilökohtaisen aseiden käyttöä voimakkaampaa, sotavarusteiden tapahtuvaa asevoimaa. Tällaisten voimakeinojen käyttämisestä päättää Puolustusministeriö, jollei Puolustusvoimien ylipäällikön toimivallasta muuta johdu tai aluevalvontalain 34 §:ssä muuta säädetä.

3.3.1 Aluevalvontalain mukainen toimivalta

Aluevalvontalain 23 §:n mukaan aluevalvontaviranomaisia ovat sotilas-, rajavartio-, poliisi- ja tulliviranomaiset sekä niiden aluevalvontaan määrätty virkamiehet.

Liikenne- ja viestintäministeriö toimii aluevalvontaviranomaisena toimialallaan (Aluevalvontalaki 23 § 2 mom.).

Aluevalvontalain 23 §:n 3 momentin mukaan Puolustusministeriö johtaa ja sovittaa yhteen aluevalvontaviranomaisten toimintaa aluevalvontalain soveltamisalaan kuuluvissa asioissa, jollei puolustusvoimien ylipäällikön toimivallasta muuta johdu.

Aluevalvontalain 34 §:n mukaan Puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen tehtävänä on ryhtyä viivytyksettä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin valtakunnan turvallisuutta välittömästi ja vakavasti vaarantavan vihamielisen toiminnan torjumiseksi. Kyseenomainen pykälä sääntelee Puolustusvoimista ja Rajavartiolaitoksesta, ei poliisista.

Vihamielisellä toiminnalla Aluevalvontalain 34 §:n mukaan tarkoitetaan vieraan valtion tai tunnuksettoman sotilaallisen ryhmän oikeudettomasti Suomen alueeseen kohdistamaa tai Suomen alueella toimeenpanemaa aseellista sotilaallista toimintaa, vieraan valtion tai tunnuksettoman sotilaallisen ryhmän aseistetun sota-alueen tai sotilasilma-alueen tai vieraan valtion tai tunnuksettoman sotilaallisen ryhmän sotilasajoneuvon tuloa Suomen alueelle aluevalvontaviranomaisen antamasta varoituksesta huolimatta, vieraan valtion sukellusveneen tai muun vedenalaisen kulkuvälineen tuloa luvatta Suomen aluevesille muussa kuin pinta-asemassa, vieraan valtion tai tunnuksettoman sotilaallisen ryhmän Suomen alueella oleviin, valtakunnan turvallisuuden kannalta tärkeisiin kohteisiin oikeudettomasti kohdistamaa tiedustelua ja elektronista häirintää, vieraan valtion tai tunnuksettoman sotilaallisen ryhmän aluevalvontatehtävässä olevaan suomalaiseen valtioniima-alueeseen tai valtionalukseen oikeudettomasti kohdistamaa elektronista

häirintää ja sitä, että vieras valtio tai tunnukseton sotilaallinen ryhmä oikeudettomasti käyttää Suomen aluetta 1–5 kohdassa tarkoitettussa toiminnassa kolmatta valtiota vastaan.

Aluevalvontalain 34 §:n mukaisessa vihamielisestä toiminnasta päätöksen tekee Puolustusvoimat tai Rajavartiolaitoksen johtovastuussa oleva. Voimakeinojen käytöstä on aina ilmoitettava puolustusministeriöön (Karhu 2019, 42).

Huomionarvoiseksi nousee tämän tutkimuksen käsittelyn osalta myös se, että aluevalvonnasta annetun asetuksen 971 / 2000, 5§:n mukaan hädässä tai ilman lupaa muutoin tahattomasti Suomen alueelle tulleen sotilaan, sotilasosaston, valtionilma-aluksen ja valtionaluksen on ensi tilassa ilmoitettava siitä aluevalvontaviranomaiselle.

Tässä tutkimuksessa keskitytään erityisesti maa-alueella toimiseen, koska poliisi aluevalvontaviranomaisena toimii pääsääntöisesti maa-alueilla muiden tehtäviensä ohella. Aluevalvonnasta annetun asetuksen 24 §:n mukaan, jos aluevalvontaviranomainen tapaa sotilaan, sotilasosaston tai sotilasajoneuvon ylittämästä valtakunnan rajaa oikeudettomasti, se antaa asianomaiselle käskyn palata viivytyksettä takaisin. Jos käskyä ei noudateta tai jos oikeudettomasti Suomen alueelle tullut tavataan muualla Suomen alueella, aluevalvontaviranomainen voi ottaa rajanylittäjän kiinni tarvittaessa aluevalvontalain 31 §:ssä tarkoitettuja voimakeinoja käyttäen. Tämän tutkimuksen näkökulmasta tuleekin oleelliseksi kysymys, minkälaisesta alueloukkaajasta on kysymys. Kuitenkin, kun alueloukkaaja on sotilaallinen joukko-osasto, poliisilla ei ole toimivaltaa ottaa kiinni henkilöitä.

Aluevalvontalain 34 §:n mukaan Puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen tehtävänä on ryhtyä viivytyksettä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin valtakunnan turvallisuutta välittömästi ja vakavasti vaarantavan vihamielisen toiminnan torjumiseksi. Kuten tämän pykälän perusteella huomataan, vihamielisen toiminnan torjumisessa puhutaan toimivaltuuksien osalta Puolustusvoimista ja Rajavartiolaitoksesta, ei enää muista viranomaisista, kuten poliisista tai tullista.

Kyseenomaisessa tilanteessa on käytettävä sellaisia sotilaallisia voimakeinoja, joita voidaan toiminnan vaarallisuus ja muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat huomioon ottaen pitää puolustettavina (Aluevalvontalaki 34 §). Mikäli Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos ryhtyvät kyseenomaiseen toimenpiteeseen, asiasta on ilmoitettava välittömästi puolustusministeriölle.

3.3.2 Poliisi

Sotilaallisia voimakeinoja poliisilla ei ole mahdollisuutta käyttää. Tässä kappaleessa käsittelen niitä toimivaltuuksia, jotka kuuluvat poliisille ja muilla aluevalvontaviranomaisille. Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen kohdalta käsittelen niitä toimivaltuuksia, jotka kuuluvat niille muiden lisäksi.

Aluevalvontalain 25 §:n mukaan aluevalvontaviranomaisella on aluevalvontatehtävää suorittaessaan oikeus antaa huomautus ja tarvittaessa varoitus sille, joka rikkoo tai on vaarassa rikkoa aluevalvontalain tai sen nojalla annettuja säännöksiä.

Kuitenkin, jos joku ei huomautuksesta tai varoituksesta huolimatta noudata kieltoa tai määräystä, aluevalvontaviranomaisella on oikeus aluevalvontalain 25 §:n mukaan yksittäistapauksessa: 1. määrätä suoja-alueella noudatettavaksi annettuja säännöksiä tai määräyksiä rikkova poistumaan suoja-alueelta, 2. määrätä Suomen alueella lainvastaisesti oleva vieraan valtion sotilas, sotilasosasto, tunnukseton sotilaallinen ryhmä tai sen jäsen, sotilasajoneuvo, valtionalus tai valtionilma-alus poistumaan Suomen alueelta, 3. määrätä ajoneuvo tai alus pysäytettäväksi sekä ilma-alus laskeutumaan, jos toimenpide on tarpeen aluerikkomuksen tai alueloukkauksen estämiseksi tai selvittämiseksi, 4. määrätä ajoneuvo, ilma-alus tai alus siirrettäväksi, jos toimenpide on tarpeen aluerikkomuksen tai alueloukkauksen jatkamisen estämiseksi tai mainitun rikoksen selvittämiseksi.

Aluevalvontalain 27 §:n mukaan Aluevalvontaviranomaisella on tässä laissa säädettyä yksittäistä tehtävää suorittaessaan oikeus saada jokaiselta tiedot tämän nimestä, henkilötunnuksesta tai, jos henkilötunnusta ei ole, syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa.

Myös aluevalvontaviranomaisella on oikeus ottaa kiinni henkilö, joka kieltäytyy antamasta henkilötietoja tai antaa niistä todennäköisesti virheellisen tiedon. Lisäksi aluevalvontaviranomaisella on aluevalvontalain 27 §:n 2 kohdan mukaan oikeus ottaa kiinni henkilö, jonka kiinniottaminen on tarpeen alueloukkauksen jatkamiseen estämiseksi tai selvittämiseksi.

Kiinniotettu on päästettävä vapaaksi heti, kun tarvittavat 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetut tiedot on saatu tai 2 momentin 2 kohdassa sanottu tarkoitus on saavutettu. Kiinniotettu on kuitenkin päästettävä vapaaksi viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta, jollei häntä pidätetä siten kuten pakkokeinolaissa säädetään. (Aluevalvontalaki 27 §.)

Aluevalvontaviranomaisella on toimivaltuus aluevalvontalain 28 §:n mukaa suorittaa kiinniottamisen yhteydessä turvallisuustarkastus.

Näiden perusteella poliisillakin on laajat toimivaltuudet aluevalvontatehtävien suorittamiseksi. Tilanne kuitenkin muuttuu, kun henkilöt ovat tunnistamattomia tunnuksellisia sotilaallisia joukkoja.

3.3.3 Puolustusvoimat

Aluevalvontalain 24 §:n mukaan sotilasviranomaisen tehtävänä huolehtia aluevalvonnan toimeenpanosta sekä viranomaisten yhteistoiminnasta.

Aluevalvontalain 24 §:n 3 momentin mukaan muut aluevalvontaviranomaiset osallistuvat aluevalvontaan varsinaisten tehtäviensä yhteydessä. Niiden on ilmoitettava sotilas- tai rajavartioviranomaiselle aluerikkomuksesta ja alueloukkauksesta tai aluerikkomuksen tai alueloukkauksen uhasta sekä ryhdyttävä käytettävissään olevin keinoin toimenpiteisiin aluerikkomuksen ja alueloukkauksen estämiseksi. Mitkä ovat siis poliisin keinot estää alueloukkausta, jos loukkaus tunnistetaan tunnuksettomaksi vihamieliseksi sotilaalliseksi toiminnaksi?

Tehtävien osalta todetaan, että Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen täytyy kaikissa tilanteissa kyetä puolustamaan maatamme ja hoitamaan aluevalvontaa. Puolustusvoimien tehtäväksi luetaankin seuraavat kolme: 1. Suomen sotilaallinen puolustaminen, 2. muiden viranomaisten tukeminen ja 3. osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan. (Anttonen 2016, 102.)

Aluevalvontalain 30 §:n mukaan Puolustusvoimilla ja Rajavartiolaitoksella on hallinnassaan olevalla alueella sekä meren rannikolla, merellä ja ilmatilassa oikeus suorittaa muuhun kuin vakituksena asuntona olevaan rakennukseen tai muutoin kotirauhan piiriin kuuluvaan rakennukseen tai alueeseen kohdistuvaa teknistä valvontaa osana aluevalvontaa sekä 44 §:ssä ja rikoslain 17 luvun 7 b §:ssä tarkoitettujen rikosten ennalta estämiseksi, sanotuista rikoksista epäiltyjen tunnistamiseksi sekä erityisten valvontakohteiden vartioimiseksi.

Puolustusvoimien tehtävänä on koota aluevalvonnan tilannekuvaa Suomen alueellisen koskemattomuuden valvontaa ja turvaamista ja sitä koskevaa päätöksentekoa sekä muiden viranomaisten tukemista varten tarpeellisista aluevalvonnan yhteydessä hankituista tai muilta aluevalvontaviranomaisilta sekä vieraan valtion viranomaisilta ja kansainvälisiltä toimielimiltä saaduista tiedoista. Puolustusvoimilla on lisäksi oikeus tilannekuvaa varten saada ilmaliikennepalvelun tarjoajalta ja lentoaseman pitäjältä tietoja ilmaliikenteestä ja muusta aluevalvonnan kannalta merkityksellisestä. Puolustusvoimilla ja Rajavartiolaitoksella on lisäksi oikeus tilannekuvaa varten saada korvauksetta alusliikennepalvelun tarjoajalta tietoja meriliikenteestä sekä muita aluevalvonnan kannalta merkityksellisiä tietoja. (Aluevalvontalaki 30 a §.)

Huomioitavaa on aluevalvontalain 30 a §:n 2 momentin mukaisesti, että tilannekuvatietoihin saa sisältyä henkilötietoja, jos ne liittyvät tässä laissa säädettyihin lupiin tai niitä on tarpeen käsitellä valvottaessa lupaehtojen tai tässä laissa säädettyjen liikkumis- ja muiden toimintarajoitusten noudattamista tai selvittäessä epäiltyä aluerikkomusta tai -loukkausta.

Puolustusvoimat tai Rajavartiolaitos johtaa toimintaa, kun taas poliisin tehtävänä on toimia yhteistoiminnassa, mutta ei virka-apuna. Rajavartiolaitos johtaa toimintaa lähinnä raja-alueella. Sotilaallisia voimakeinoja voi käyttää Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos.

3.3.4 Rajavartiolaitos

Rajavartiolain 77 a §:ssä säädetään, että poliisilla on oikeus saada Rajavartiolaitokselta Suomen merialueella ja talousvyöhykkeellä sekä rajanylityspaikalla ja rajan läheisyydessä sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvaa voimakeinojen käyttöä edellyttävää virka-apua rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2, 3 ja 5–8 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi, jos se on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi eikä vaaraa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla.

Rajavartiolaitoksella on poliisin johdolla oikeus sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvien voimakeinojen käyttöön rajavartiolaitoksen avustaessa poliisia terrorismirikoksen estämisessä tai keskeyttämisessä 1 ja 2 momentin mukaisissa tilanteissa. (Rajavartiolaki 77a §.)

Huomionarvoiseksi nousee se, että Rajavartiolaitoksen antama apu liittyy terroristisessa tarkoituksessa tehtyihin rikoksiin. Näissä tapauksissa ei ole kysymys suoranaisesti aluevalvontaan liittyvistä tehtävistä.

4 TUTKIMUKSEN SKENAARIO JA SIIHEN LIITTYVÄ MÄÄRITELMÄ

4.1 Hybridiuhka

Mikä on hybridiuhka ja miten se määritellään? Keskusteluissa on ollut vuosien aikana hybridiuhka esillä monenlaisissa yhteyksissä ja erilaisissa merkityksissä ja varmasti yhtä ja samaa tarkoitusta asialle ei ole löydetty. Tässä kappaleessa on tarkoitus kartoittaa, mitä hybridiuhalla tarkoitetaan ja mitä se merkitsee.

Hybridiuhka on määritelty ulkoasiainvaliokunnalle seuraavasti: Hybridiuhassa on kyse vieraan valtion vihamielisestä vaikuttamisesta toisen valtion toimintaan laajalla keinovalikoimalla (Ulkoasiainvaliokunta 2016, 6).

Tutkimuksessa kartoitettiin poliisin roolia aluevalvontaviranomaisena ja viranomaisten kykyä reagoida hybridiuhkaan. Kokonaisuudessa viranomaisilla tulee olla selkeä ja toimiva lainsäädäntö, jotta vihollisen toimijan on hankala toimia niin sanotuilla viranomaisten toimivaltuuksien rajapinnoilla.

Toimivaltuudet eivät yksinomaan tee viranomaistoiminnasta tehokasta, keskeiseksi elementiksi nousee viranomaisten yhteistyö, jota tehostetaan harjoittelulla ja harjoituksissa saatujen epäkohtien korjaamisella.

Hybridiuhka ja hybridivaikuttaminen liittyvät olennaisesti aluevalvontalakiin ja muun muassa vieraan valtion vaikuttamisesta Suomen puolustukseen erinäisin tavoin, kuten toimittamalla Suomen maaperälle tunnistamattomia vihamielisiä sotilasjoukkoja.

Tutkimuksessa käsiteltiin myös vihollistoiminnan ja rikollisuuden rajapintaa sekä yritettiin löytää eroavaisuuksia näiden määritteiden kohdalla. Vihollistoiminta ja rikollisjärjestöjen toiminta ovat lähellä toisiaan. Ongelmaksi nousee käytännön toiminnassa päätöksen tekeminen siitä, kummasta asiasta on kysymys sekä toimivaltuuksien soveltaminen. Toiminnan määrittelemine voi olla ongelmallista, mutta viranomaistoiminta ei ole kuitenkaan nykyisiä toimivaltuuksia sovellettaessa tehotonta. Poliisilla ja muilla viranomaisilla on toimivaltuuksia terroristien ja sotilaallisen maanpuolustuksen viranomaisilla Suomen valtioon kohdistuvan vihamielisen toiminnan torjumiseen.

Yksityisten turvallisuuspalvelujen käyttämistä vieraan valtion asevoimina ja heidän tunnistamisensa voi olla ongelmallista ja asia voi tulla tutkinnan jälkeen arvioitavaksi. Itse kriittisessä toiminnassa tunnistamista tai selkeyttä ei välttämättä saada ja toiminta on päätettävä niillä tiedoilla, mitä meillä on olemassa. Vihollinen toimija pyrkiikin sekoittamaan päätöksentekojärjestelmää ja hidastamaan viranomaistoimintaa.

Michael Peck toteaa artikkelissaan Ruotsin puolustusviraston raportin perusteella, että toisin kuin eurooppalaiset naapurit, jotka ovat siirtyneet kohti pysyviä ammattiarmeijoita, Suomen armeija perustuu pieneen armeijaan, jota tuetaan varusmiehillä. Kuitenkin tämän käyttäminen tarvitsee aikaa mobilisointiin, mikä sopii hyvin tavanomaiseen sotaan, mutta ei hybridisotaan (Forget Russia: Is Finland the Hybrid Warfare Champion? The National Interest). Peck mainitsee lisäksi, että Suomen ratkaisu on ollut luoda "valmiusyksiköitä", niin sanottuja nopean toiminnan joukkoja, jotka koostuvat varusmiehistä. Valmiit valmiusyksiköt ovat pieniä, mutta tehokkaita.

Kyseenomaisessa raportissa Peckin mukaan todetaan, että valmiusharjoitukset viittaavat siihen, että suomalaiset valmiusyksiköt voivat reagoida uhkaan nopeasti, ehkä jopa muutamassa tunnissa. Tähän viitaten, vaikka meillä on valmiusjoukkoja tai muita vastaavia, niiden yhteensovittaminen sisäisen

turvallisuuden puolustukseen tulee lainsäädännöllisesti olla kattava. Tässä työssä keskitytäänkin aluevalvontalain asettamiin haasteisiin myös sisäiselle ja ulkoiselle puolustukselle.

Nyberg toteaa artikkelissaan "Hybrid Operations and the Importance of Resilience", että Suomella on hyvä sietokyky erinäisiin vaikuttamiseen ja että sietokyky ei ole asia, jonka voi hankkia lyhyessä ajassa (Hybrid Operations and the Importance of Resilience). Tähän liittyen kokonaisuudesta muodostuu kansallinen turvallisuus ja sen eteen työtä on tehtävä jatkuvasti. Uskon, että tämäkin tutkimus auttaa miettimään asioita tai ainakin huomioimaan ne lainsäädännöllisellä tasolla.

Hybridiuhasta Andras Rácz FIIA:n raportissa mainitsee R. Glenin artikkelin "Thoughts on Hybrid Conflict" viitaten, että yhden kokonaisuuden sijasta hybridiuhka tai haaste voi koostua valtion toimijoista ja valtiosta riippumattomista toimijoista (Rácz, 33). Kuten tässä tutkimuksessa osoitetaan ja hyvin havaitaan, hybridiuhkaan liittyy liikkuminen valtion toimijoiden toimivaltuuksien rajapinnoilla. Täten erityisesti lainsäädännön ja toimivaltuuksien tulevat olla selvät tehtäviä toimeenpantaessa.

Valtioihin vaikutetaan hybriditoimenpitein yhä enemmän ja vaikuttaminen tulee lisääntymään tulevaisuudessa. Vaikuttamista on ja tulee olemaan. Yhdeksi tärkeimmistä asioista nousee vaikuttamisen tunnistaminen. Myös valtiollisten ja muiden toimijoiden informaatiovaikuttaminen on tunnistettava ja siihen on pystyttävä vastaamaan (Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta 2016, 18).

Turvallisuuskomitean puheenjohtaja, puolustusministeriön kansliapäällikkö Arto Rätty kuvaa, että hybridi kuvaa konfliktien monimuotoisuutta ja yllättävyyttä. Näihin asioihin olemme törmänneet yleensä valtioiden välisissä ristiriidoissa, joissa esiintyy muun muassa propagandaa ja taloudellista painostusta. Rätty toteaa, että hybridikonfliktissa asiat eivät mene perinteiseen tahtiin ja mitä vain voi tapahtua missä järjestyksessä tahansa, ja vastustajan toimet voivat näkyä tai pysyä piilossa.

Poliisi on viranomainen, joka on niin sanotusti kenttätehtävissä vuorokauden jokaisena aikana ja vuoden jokaisena vuorokautena ja erinäisiä havaintoja erilaista muuttujista tulee tietoon myös tätä kautta.

Vaikka tässä tutkimuksessa keskitytäänkin poliisin vihamielisen torjunnan toimivaltuuksiin ja toimivaltaan aluevalvontaviranomaisena, Rätty toteaa artikkelissaan, että hybridiuhka on muutakin kuin tunnuksettomia sotilaita. Hybridiuhka voi esiintyä monella eri tavalla ja tässä on yhtenä välineenä muun muassa informaatiovaikuttaminen.

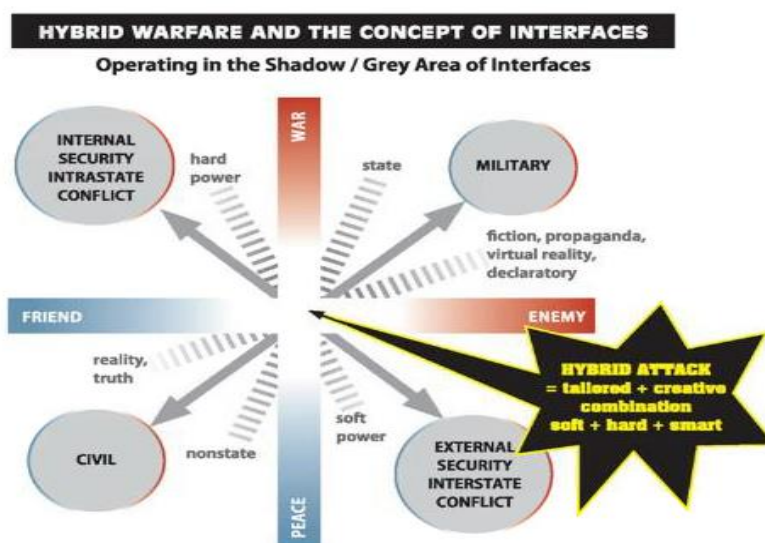
Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa hybrdivaikuttamisella tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään erilaisia, toisiaan täydentäviä keinoja käyttäen ja kohteen heikkouksia hyödyntäen saavuttamaan omat tavoitteet.

Hybrdivaikuttamisen muotoja voivat olla myös kiinteistöjen hankkiminen strategisilta alueilta. Tämä voi mahdollistaa pyrkimykset heikentää viranomaisten toimintaedellytyksiä. Kiinteistöjä voidaan mahdollisesti käyttää laittomaan tiedustelutoimintaan tai muulla tavoin tukemaan vieraan valtion tavoitteita.

Hybrdivaikuttamisella pyritään ajamaan kiilaa eri intressipiirien väliin, kehittämään myrkyllistä ilmapiiriä väestön sisällä sekä heikentämään kansan luottamusta julkisiin instituutioihin. Yhteiskunnan toimintaa ylläpitävä elinkeinoelämä yhtiöineen, rahavirtoineen ja työntekijöineen on kohde siinä missä kansalaismielipiteetkin. Laaja-alaisella vaikuttamisella luodaan otollista maaperää, jossa koko kansakunnan sietokyky heikentyy ja muita hybridioperaatioita pystytään toteuttamaan tehokkaammin. (Kansallinen riskiarvio 2018, 16.)

Lyhyellä katsauksella Venäjän sotahistoriallisiin kokemuksiin ja doktriinikehitykseen voi olettaa, että Krimillä ja Itä-Ukrainassa hybridisodankäynniksi kutsuttu toiminta itse asiassa oli Venäjän perinteistä strategiaa (Källman 2019. 73).

Hybridiuhkien torjunnan eurooppalainen osaamiskeskus on kuvannut alla olevassa kaaviossa hybridisodan luonnetta. Kaaviosta voi havaita, että hybrdivaikuttaminen tapahtuu niin sanotulla harmaalla alueella rauhan ja sodan välimaastossa. Kaaviosta havaitaan, että hybrdivaikuttamisella pyritään vaikuttamaan valtion sisäiseen turvallisuuteen aiheuttaen muun muassa sisäisiä konflikteja.

Kuva 2. Hybridisodankäynti ja rajapintojen käsite (COI Strategy and Defence - Hybrid CoE - The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats).

4.2 Terrorismi

Terrorismin uhka on kasvanut. Terrori-iskut voivat saada uusia muotoja esimerkiksi tietoverkkoympäristön hyväksikäytön ja kyberhyökkäysten myötä. Terrorismin ja muiden uusien uhkien torjunnassa voidaan käyttää myös sotilaallisia voimavaroja tai sotilasorganisaatioiden erityisosaamista. (HE 94 /2016.)

Terrorismi ja sotilaallinen vihamielinen toiminta voivat sekoittua keskenään ja niitä voi olla hankala erottaa toisistaan, joten on tärkeää, että lainsäädäntö antaa viranomaisilla toimivaltuuksia erilaisten tilanteiden hoitamiseen.

4.3 Suomen valtioon kohdistuva vihamielinen toiminta

Vihamielisellä toiminnalla tarkoitetaan:

- vieraan valtion tai tunnuksettoman sotilaallisen ryhmän oikeudettomasti Suomen alueeseen kohdistamaa tai Suomen alueella toimeenpanemaa aseellista sotilaallista toimintaa;
- vieraan valtion tai tunnuksettoman sotilaallisen ryhmän aseistetun sota-aluksen tai sotilasilma-aluksen taikka vieraan valtion tai tunnuksettoman sotilaallisen ryhmän sotilasajoneuvon tuloa Suomen alueelle aluevalvontaviranomaisen antamasta varoituksesta huolimatta;
- vieraan valtion sukellusveneen tai muun vedenalaisen kulkuvälineen tuloa luvatta Suomen aluevesille muussa kuin pinta-asemassa
- vieraan valtion tai tunnuksettoman sotilaallisen ryhmän Suomen alueella oleviin, valtakunnan turvallisuuden kannalta tärkeisiin kohteisiin oikeudettomasti kohdistamaa tiedustelua ja elektronista häirintää
- vieraan valtion tai tunnuksettoman sotilaallisen ryhmän aluevalvontatehtävässä olevaan suomalaiseen valtioniilma-alukseen tai valtionalukseen oikeudettomasti kohdistamaa elektronista häirintää
- sitä, että vieras valtio tai tunnukseton sotilaallinen ryhmä oikeudettomasti käyttää Suomen aluetta 1–5 kohdassa tarkoitettussa toiminnassa kolmatta valtiota vastaan. (Aluevalvontalaki 6:34.)

Kuten edellä mainitusta huomataan, aluevalvontalain uudistuksessa määriteltiin vihamielinen toiminta tyhjentävästi. Tässä tutkimuksessa haetaankin vastausta käytännön problematiikkaan siinä, miten tunnistetaan esimerkiksi mahdolliset vieraan valtion tunnuksettomat sotilaat ja missä rikollistoiminnan ja vihollistoiminnan rajapinta sijaitsee.

4.4 Valtion ylimmän johdon tilannekuvan ylläpitäminen

Valtionjohdon tilannekuvaa ylläpitää valtioneuvoston kanslia. Valtioneuvoston tilannekeskuksen tehtävänä on tuottaa ennakoivaa ja reaaliaikaista tilannekuvaa valtionjohdolle päätöksenteon tueksi. Tilannekuvatoiminnan tehtävänä on varmistaa, että valtionjohdon käytettävissä on ajantasainen ja analysoitu turvallisuustilannekuva kaikissa olosuhteissa (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017, 31).

Valtioneuvoston tilannekeskus kokoaa ja analysoi tietoa turvallisuustilanteesta, häiriöistä ja uhkista, jotka mahdollisesti vaarantavat yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja. Valtioneuvoston tilannekeskus jakaa yhteen sovitettua tilannekuvaa tasavallan presidentille, valtioneuvostolle ja muille viranomaisille. Jatkuvan seurannan kautta muodostunut analysoitu strategisen tason tilannekuva luo perustan päätöksenteolle ja kriisijohtamiselle (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017, 31).

5 TUTKIMUSTULOKSET

Haastateltavilta kysyttiin poliisin roolista aluevalvontaviranomaisena ja nimenomaan sitä, ovatko poliisin toimivaltuudet ajantasaiset torjuttaessa sotilaallisia vihamielisiä joukkoja. Lisäksi kokonaisuudessa kartoitettiin, mikä on vihollistoiminnan ja rikollisuuden rajapinta, miten kyseenomaiset uhkat tunnistetaan ja mitä päätöksiä tehdään toimivaltuuksien osalta tosiasiallisesti.

Toimivaltuuksien osalta käräjäoikeuden tuomarin haastattelussa aukeaa kokonaisuus lainsäädännöllisesti viranomaisen toiminnasta tai toimimattomuudesta.

Haastattelussa kartoitettiin, miten viranomaisketju toimii lainsäädännöllisesti ja miten tunnistetaan yksityisten turvallisuuspalvelujen käyttö asevoimina.

Kysymysten kautta kartoitettiin myös pitäisikö poliisilla olla muita toimivaltuuksia torjuttaessa sotilaallisia vihamielisiä joukkoja kuin tällä hetkellä on. Lisäksi tutkittiin, mitä ongelmia mahdollisesti toisi, jos poliisilla olisi toimivaltuudet torjua kyseenomaisia joukkoja.

Alueloukkaajan (valtiollinen toimija ja ei-valtiollinen toimija, palkkasotilas) osalta käytiin läpi, kuka tutkii ja millä perusteella, sekä selvitettiin lainsäädäntöä tuomioistuimessa näissä tapauksissa. Samalla haastattelussa selvitettiin toimivaltuuksia tutkinnan osalta.

5.1 Poliisi (Haastateltava H1 ja H2)

Haastateltava 1 (H1) toteaa, että poliisin tehtävien kannalta merkittävimpiä ovat Aluevalvontalain 23 § ja 24 §. Mainittujen pykälien perusteella poliisilla on toimivalta aluevalvontalain mukaisiin toimenpiteisiin. Käsitykseni mukaan poliisi ei juurikaan tee aluevalvontalain mukaista valvontaa ilman poliisin omaa virkatehtävää. Suurin osa mainitusta valvonnasta tehdään muun poliisitehtävän yhteydessä. Sisämaassa aluevalvontalain tuntemus ja valvontatehtävät ovat vähäisiä ja vastaavasti erityisesti Venäjän vastaisella raja-alueella yhteistyö Rajavartiolaitoksen kanssa on kattavampaa. Lisäksi poliisitehtävien yhteydessä todennäköisesti kiinnitetään enemmän huomiota kohdehenkilöiden henkilöllisyyden selvittämiseen ym. aluevalvontalain hengen mukaisesti. Poliisin ilmoittaa sotilas- tai rajaviranomaisille aluerikkomuksista ja alueloukkauksista tai niiden uhasta. Poliisi on myös velvollinen ryhtymään toimenpiteisiin aluerikkomuksen tai alueloukkauksen estämiseksi käytettävissä olevin keinoin. Poliisin tulee siis olla perillä alueensa erityiskohteista sekä -henkilöistä aluevalvontalain mukaisesti.

H1 katsoo, että tulevaisuudessa aluevalvontalain mukaista valvontaa tulee edelleen kehittää poliisin osalta kattavammaksi. Viimeaikaisten kriisien (Krim ja Ukraina) perusteella erilaiset häiriötilanteet muodostuvat hybridisodankäynnin toimintamallin mukaisesti. Viranomaisten tulee tunnistaa tilanne ja kohdehenkilöt vieraan vallan sotilaksi ulkoisten tunnusmerkkien puuttuessaakin. Häiriötilanteet muodostuvat lisäksi yllättäen ja osittain hyväksikäyttäen viranomaisten toimivallan rajapintoja. Mielestäni nykyinen aluevalvontalaki sekä viranomaisyhteistyö sinällään mahdollistavat asianmukaisen poliisitoiminnan aluevalvontalain tavoitteiden mukaisesti. Niin kutsutulla harmaalla alueella toimivat henkilöt, sotilaat, rikolliset tai terroristit ovat haaste, kun mietitään, minkä viranomaisen toimivaltaa käytetään ja milloin uhka muuttuu vieraan valtion sotilaalliseksi toiminnaksi. Ei-valtiollisen toimijan tekemä hyökkäys voi olla vaikutuksiltaan sotilaalliseksi hyökkäykseksi rinnastettava teko.

Vihollistoiminnan osalta H1 katsoo, että vihollistoiminta määritellään yleisesti vieraan valtion lukuun tehtäväksi toiminnaksi. Vihollistoiminnan toteuttaa pääsääntöisesti vieraan valtion sotilas. Geneven sopimus määrittelee sotilaan hierarkian, johtamisen, asepuvun ynnä muun osalta. Vihollistoiminta on hyvin lähellä kansallisten rikollisjärjestöjen toimintaa. Nykyisessä hybridisodankäynnissä vieras valtio saattaa käyttää rikollisryhmiä ja erilaisia äärijärjestöjä sotilaallisen toiminnan välineinä, jolloin rikollisuuden ja vihollistoiminnan raja on häilyvä. Vihollistoiminnan määrittämisellä on merkitystä esimerkiksi sotilaallisten voimakeinojen käyttämiseen terroristiteoissa ja alueellisen koskemattomuuden turvaamiseksi. Poliisin vastuulla on siis järjestäytyneen rikollisuuden torjunta perinteisessä mielessä. Lisäksi terroritekojen torjuntaa tehdään poliisin toimivaltuuksin, mutta tarvittaessa sotilaallisten voimakeinojen avulla virka-avun kautta.

H1 nostaa esille lausunnosta aluevalvontalain uudistamiseksi: "Näissä lähialueen aseellisissa konflikteissa on käytetty myös tunnuksettomia selvästi järjestäytyneitä aseellisia toimijoita ja välineitä, jotka ovat rinnastettavissa vieraan valtion sotilaisiin, ja joiden taustalla olevaa valtiollista toimijaa on vaikea ulkoisten tunnusmerkkien puuttuessa yksiselitteisesti tunnistaa. Kyseessä on ollut selkeästi havaittavien ulkoisten tunnusmerkkien puuttumisesta, esimerkiksi sotilasuniformujen kansallistunnusmerkit samoin kuin ajoneuvojen vastaavat kansallisuustunnukset. Nämä ovat aiheuttaneet toiminnan kohdevaltioissa sekaannusta ja hidastaneet valtion päätöksentekojärjestelmän kykyä reagoida riittävän nopeasti tällaiseen uhkaan, joka on selvästi ollut toimijan toiminnan tarkoituksena."

Tutkimuksen alakysymyksiin liittyen H1 lausuu, että poliisin toimivaltuudet pysyvät sinällään ennallaan aluevalvontaviranomaisen roolissa. Poliisi- ja pakkokeinolain toimivaltuudet ovat käytössä. Termi "vihamielinen toiminta" saattaa aiheuttaa haasteita laajassa mittakaavassa. Poliisi voi osaltaan torjua maahan tunkeutuvia vihamielisiä henkilöitä käytössä olevilla resursseilla ja välineillä. Laajamittaiseen torjuntaan poliisin suorituskyky ei riitä, mutta poliisin erityisryhmiä voidaan käyttää kriittisimmissä kohteissa. Kyseisen kaltaisessa skenaariossa valtakunnassa olisi todennäköisesti jokaisella poliisin toiminta-alueella tarvetta resursseille. Vihamielinen toiminta ei välttämättä rajoitu pelkästään rajaseudulle. Vihamielisen toiminnan osalta oleellista on kyetä määrittelemään aikaisemmin kirjatun mukaisesti, milloin kyseessä ovat vieraan valtion sotilaat.

H1 katsoo, että yksityisiä turvallisuustoimijoita voidaan viimeaikaisten kriisien ja sotien perusteella käyttää sotilaalliseen toimintaan. Tällöin heidät rinnastetaan vieraan valtion sotilaisiin ja heidän asemansa määräytyy sen mukaisesti. Mielestäni oleellista ulkoisten tunnusmerkkien ja toimeksiantajan lisäksi on itse teko, jota varten kyseessä olevia toimijoita käytetään. Halutaanko tosiasiallisesti hybridisodankäynnin mukaisesti teettää esimerkiksi jonkun kriittisen kohteen lamauttaminen muilla kuin "virallisilla" sotajoukoilla? Näin saatetaan välttää valtioiden välinen laajempi konflikti. Mielestäni yksityisen turvallisuustoimijan status saattaa olla myös rinnastettavissa palkkasotilaaseen, jos toimija tekee sotilaalliseksi toiminnaksi tulkittavia tehtäviä vieraan valtion lukuun kuulumatta kuitenkaan kyseisen valtion asevoimiin. Kyseisen henkilön status rinnastuu rikoksentekijään

H1 on sitä mieltä, että poliisin nykyiset toimivaltuudet riittävät vihamielisen toiminnan torjumiseen. Haasteellinen tilanne on edellä kirjatun mukaisesti silloin, kun ei ole varmuutta vihamielisten henkilöiden statuksesta – sotilaita vai rikollisia. Poliisi todennäköisesti kohtaa ensimmäisenä viranomaisena kyseisiä toimijoita ja ensivaiheessa käytössä tulisi olla kattava toimivaltakattaus. Toisaalta virka-apupyynnöiden perusteella asiaa voidaan hoitaa puolustusvoimien toimivallalla ja suorituskyvyllä tilanteen edetessä. Viimeisten kriisien ja tutkimusten perusteella juuri häiriötilanteiden alkuvaiheen kehittyminen ja hoitaminen ratkaisevat merkittäväällä tavalla kriisin lopputuloksen.

Vihamielisten toimijoiden tarkoitus on hybridisodankäynnin oppien mukaisesti liikkua juuri viranomaisten toimivaltojen rajapinnoilla voittaakseen aikaa ja aiheuttaakseen hämmennystä.

H1 toteaa, että valtiollisen alueloukkaajan teon tutkii Rajavartiolaitos ja ei-valtiollisen toimijan poliisi. Alueloukkaukset on määritelty rikoslaisissa sekä aluevalvontalain säädöksissä.

Lisäksi H1 tuo esille, että Geneven sopimuksen mukaan palkkasoturia voidaan kohdella tavanomaisena rikollisena ja tuomita siviilioikeudessa voimassa olevan rikoslain mukaan. Palkkasoturia ei siis rinnasteta vieraan valtion sotilaaseen. Palkkasoturit voidaan rinnastaa aikaisemmin mainittuihin yksityisen turvallisuusalan toimijoihin.

Poliisista haastateltava H2 katsoo, että poliisin rooli aluevalvonta- ja sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävissä on epäselvä ja valtakunnan turvallisuuden kannalta puutteellinen: poliisilla on toimivaltuus aluevalvontaan (23 § ja 24 §), mutta ei 34 § mukaiseen vihamielisen toiminnan torjumiseen. Merellä, ilmassa ja valtakunnan rajan välittömässä läheisyydessä aluevalvontaan liittyvässä tilanteessa johtovastuu on luonnollisesti oltavakin toimintakykyisellä (PV tai RVL) aluevalvontaviranomaisella. Aluevalvontalain mukainen vihamielinen toiminta (esim. tunnuksettomien tai jopa tunnuksellisten sotilaiden toiminta) voi kuitenkin tapahtua myös sisämaassa ja jo siinä vaiheessa, kun ns. perinteisiä alueloukkauksia esim. raja-alueella ei ole edes tapahtunut. Tällöin viranomaistoiminta käynnistyy todennäköisesti poliisitehtävänä (esim. vakava rikos, josta ilmoitetaan hätäkeskukseen tai viranomaisen paljastama ja käynnistämä terrorismintorjunta).

Sisämaassa tapahtuvassa, yllättävässä alueloukkauksessa (esimerkiksi tunnuksellisten tai tunnuksettomien erikoisjoukkojen toiminta) poliisilla todennäköisesti on parhaat edellytykset hallita ja johtaa tilannetta erityisesti kriisin alkuvaiheessa ja tähän pitäisi olla myös säädöstasoinen mahdollisuus. Vähintäänkin poliisin pitäisi pystyä antamaan tilannetta johtavalle PV:lle tai RVL:lle virka-apua. Joka tapauksessa tapauksen esitutkinta sekä siihen liittyvät pakkokeinot (esimerkiksi kotietsinnät ja kiinniotot) kuuluvat poliisin vastuulle. Ilman osin päällekkäistä toimivaltuutta saatetaan olla tilanteessa, jossa alueloukkaajan kannattaa vaikuttaa poliisiin ja siviiliviranomaisiin selkeästi tunnuksellisilla sotilasjoukoilla ja sotilasviranomaisiin ainakin kriisin alkuvaiheessa siviilivarustuksessa, terroristisilla keinoilla tai perinteisellä rikollisuudella.

H2 selkeyttää haastattelussa, että sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviin poliisilla ei ole säädetty toimivaltaa edes virka-apuna. Poliisin suorituskykyä (esimerkiksi erityisryhmät) saatetaan kuitenkin tarvita esimerkiksi vastaerikoisjoukkotoimintaan kriisin alkuvaiheessa tai kriisin pitkittyessä myös sisämaassa. Nyt poliisille käy sotilaallista uhkaa torjuttaessa kuten asevelvollisille aseellisessa virkaavussa. Kykyä ja tarvettakin olisi, mutta toimivaltaa ei. Sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviin saattaa

liittyä myös esitutkintavelvoite ja tämä taas edellyttäisi nykyistä selkeämpää määritelmää sille, mitä sotilaallinen maanpuolustus on ja mitä toimivaltuuksia siihen sisältyy.

H2 pohtii vihollistoiminnan ja rikollisuuden rajapintaa seuraavasti: "Vihollis-termi edellyttää mielestäni joko julistettua tai tosiasiallista sotaa tai siihen rinnastettavaa kriisiä, käytännössä Suomen lainsäädännössä poikkeusoloja (puolustustilalaki). Alueloukkaaja ei ole vielä suoranaisesti "vihollinen", vaikka harrastaakin vihamielistä toimintaa. Rikollisuutta voi sen sijaan ilmetä sekä normaali- että poikkeusoloissa eli rajanverto on hankalaa tai jopa mahdotonta. Vihollistoiminnassakin saatetaan syyllistyä erilaisiin rikoksiin (esim. sotarikokset), mutta jos raja johonkin pitää vetää, vihollistoiminta edellyttää poikkeusoloja eli selkeää toteamista, että maamme on sodassa.

Poliisin toimivaltuuksien osalta aluevalvontaviranomaisena torjuttaessa aluevalvontalain määrittelemää vihamielistä toimintaa haastateltava H2 toteaa: "Aluevalvontalain mukaan poliisi on toimivaltainen viranomainen, mutta vihamielisen toiminnan torjuminen on rajattu ainoastaan PV:lle ja RVL:lle."

Lisäksi hän mainitsee, että Aluevalvontalain lisäksi pitää huomioida myös poliisin lakisääteiset tehtävät (ei siis toimivaltasäännös): "Poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, kansallisen turvallisuuden suojaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen." Koska alueloukkaus on myös rikollinen teko, toimivaltuuksia tulee sekä pakkokeinolaista että esitutkintalaista. On eri asia, onnistuvatko pakkokeinolain mukaiset toimenpiteet (esim. kiinniotto ja takavarikko), jos vastassa on raskaasti aseistettu alueloukkaaja. Edellä mainitun lisäksi käytössä ovat aina myös niin sanotut "jokamiehen oikeudet" eli rikoslain mukainen hätävarjelu ja pakkokeinolain yleinen kiinniotto-oikeus.

Yksityisten turvallisuuspalvelujen käyttämisestä asevoimina ja niiden asemasta H2 toteaa, että kyseessä voi olla aluevalvontalain mukainen tunnukseton sotilas tai sotilasryhmä (toimii vieraan valtion lukuun jne.), niin sanottu perusrikollinen tai järjestäytynyt rikollisryhmä.

H2 selventää alueloukkaajan osalta (vihollinen toimija tai ei valtiollinen toimija), että tapaukset tutkii poliisi tai Rajavartiolaitos. Perusteet tulevat Aluevalvontalaki 35 §:stä ja esitutkintalaista (mahdolliset muut rikokset).

Lainsäädäntöön tuomioistuimessa H2 ottaa kantaa, että sovellettavaksi tulisi muun muassa pakkokeinolaki. Palkkasotilaan osalta sovelletaan ihan samaa lainsäädäntöä kuin perusrikoksissa (rikoslaki, pakkokeinolaki, ROL jne.).

H2 toteaa, että olennaisinta lienee ratkaista, onko kyseessä kuitenkin laillinen taistelija, joka on suorittanut taistelutoimia "laillisessa" (kansainvälisten sopimusten mukaisessa tai määrittelemässä) sodassa tai selkkauksessa. Tämä edellyttäisi valtiollisen toimijan statusta tai muuten laillistettua asemaa esimerkiksi sisällissodan osapuolena (tämä on kyllä aika kaukaa haettu, mutta teoriassa mahdollista). Tätä kautta palkkasotilas saattaa päätyä myös sotavangin asemaan, mutta se ei pelasta mahdollisilta rikossyyteiltä, jos kyseessä on esimerkiksi sotarikos.

5.2 Puolustusvoimat (H3)

Puolustusvoimien lakiasiantuntija H3 katsoo, että poliisin rooli on tärkeä, vaikka normaaleissa rauhan ajan olosuhteissa poliisi ei varsinaisia aluevalvontatehtäviä taida juurikaan tehdä (ellei sitten normaalin YJT-tehtävän suorittamisen yhteydessä).

Poliisin roolin suurin merkitys lienee olla toimijana siinä rajapinnassa (jota ei liene mahdollista kovin tarkkaan yksilöidä), mikä sijaitsee normaali rauhan ajan rikollisuuden, terrorismin ja tunnuksettomien joukkojen (vrt. aluevalvontalaki) välimaastossa. Vaikka toiminta ei ylittäisi aseellisen hyökkäyksen kynnystä eikä kyse olisi tunnuksettomasta sotilaallisesta ryhmästä, poliisi joka tapauksessa olisi toimivaltainen toimintaan puuttumaan.

H3 toteaa, että tulevaisuudessa poliisin tulisi edelleen olla osa tätä kokonaisuutta Rajavartiolaitoksen, Puolustusvoimien ja Tullin kanssa.

Vihollistoiminnan ja rikollisuuden rajasta haastateltava vastaa: "Uskoakseni tähän ei ole täysin yksiselitteistä rajaa ei määriteltävissä. Lähtökohtaisesti vihollistoiminnasta puhutaan vain aseellisen konfliktin aikana, mutta keskeisin arviointiperuste lienee toiminnan laajuus. Mikäli kyse on useiden kymmenien/satojen henkilöiden vahvuisesta joukosta, jolla on vielä henkilökohtaista aseistusta raskaampaa aseistusta, tämä jo hyvinkin voisi ylittää vihollistoiminnan kynnyksen, vaikka valtioneemme ennen tapahtumaa olisikaan todetussa aseellisessa konfliktissa. Vihollistoiminta voi siis sinällään alkaa jo ennen kuin valtioneollaan aseellisessa konfliktissa. Toki tämän jälkeen Suomen varmaan aika nopeasti todettaisiin olevan sodassa. Myös laajamittainen terrorismi lienee rinnastettavissa ainakin joiltakin vihollistoimintaan (esimerkiksi ISIS:n mittakaavassa tietyillä alueilla). Laajuuden lisäksi merkitystä rajanvedossa vihollistoiminnan ja rikollisuuden välillä on myös varmasti joukon varustuksella, esimerkiksi sillä, onko toimijoilla henkilökohtaista aseita järeämpää aseistusta, ovatko pukeutuneita univormuihin tai sotilasasuihin. Edelleen merkitystä lienee myös sillä, onko toiminta yhdistettävissä valtiolliseen toimijaan (vaikka toimijaa ei pystyttäisi yksilöimään) vai onko taustalla esimerkiksi järjestäytynyt rikollisuus tai terrorismi."

Puolustusvoimien vastaaja H3 toteaa, että poliisin toimintavaltuudet aluevalvontaviranomaisena torjuttaessa aluevalvontalain määrittelemää vihamielistä toimintaa ovat seuraavanlaiset: "Vihamielisen

toiminnan torjuminen lienee aluevalvontalain (ALVA-laki) 4 §:n perusteella tarkoitettu ensisijaisesti puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen tehtäväksi, mutta poliisikin lienee sinällään toimivaltainen puuttumaan tilanteeseen, vaikkei sillä olekaan sotilaallisia voimakeinoja käytössään.

Poliisin käytössä olisivat ilmeisesti siis tällaisessa tilanteessa ALVA-lain 25 §:n mukainen huomautus ja varoitus, 27 §:n mukainen henkilöllisyyden selvittäminen ja henkilön kiinniottaminen ja 25 §:ään liittyvä ajoneuvon, aluksen tai ilma-aluksen siirto-oikeus sekä edelleen myös 31 §:n mukainen voimakeinojen käyttö (henkilökohtaiseen aseeseen rajattu voimankäyttö)."

H3 katsoo, että "Yksityisten turvallisuuspalvelujen käytölle sisäisissä järjestyksenpitotehtävissä ei ole nähdäkseni sinällään lainsäädännöllistä estettä poikkeusoloissakaan. Sen sijaan palkkasotilaiden käyttö taistelevina joukkoina kansainvälisessä aseellisessa konfliktissa ei ole ainakaan kansainvälisoikeudellisesti mahdollista, koska palkkasotilaat eivät ole sodan oikeussääntöjen tarkoittamia taistelijoita eivätkä palkkasotilaat siten ole oikeutettuja myöskään esimerkiksi sotavangin asemaan. He siis todennäköisesti joutuisivat rikosoikeudelliseen vastuuseen taistelussa käyttämistään voimakeinoista."

H3 pohtii poliisin toimivaltuuksien osalta torjuttaessa sotilaallisia vihamielisiä joukkoja, että: "Poliisilla lienee käytössä sotilaallisia voimakeinoja lukuun ottamatta kaikki ne ALVA-lain mukaiset viranomaisen toimivaltuudet, joita se toiminnassaan saattaisi tarvita. Toki ALVA-laissa on mainintoja esimerkiksi tilannekuvan käyttöön saamisesta, mutta ne liittyvät lähtökohtaisesti meri- ja ilmatilan koskemattomuuden valvontaan. Ehkä ALVA-lain 30 §:n mukainen tekninen valvonta voisi olla käytössä myös poliisille, mutta poliisilla saattaa toki olla oikeus vastaavaan toimenpiteeseen jo muun lainsäädännön perusteella. Harkittaessa poliisin toimivaltuuksia sotilaallisiin vihamielisiin joukkoihin nähden tulisi kuitenkin pitää samalla mielessä, että poliisi säilyisi siviiliviranomaisena eikä tulisi vaaraan tulla luokitelluksi taisteluihin osallistuvaksi osapuoleksi. Tämä ei varmasti olisi kenenkään etujen mukaista."

H3 toteaa alueloukkaajan osalta (valtiollinen toimija tai ei-valtiollinen toimija): "Kuka tutkii rikokset? Aluevalvontalain 35§:n perusteella tutkii poliisi tai Rajavartiolaitos. Perusteet tutkinnalle tulevat saman pykälän perusteella." Lisäksi hän vastaa, että: "Suomea vastaan kohdistuneen aluevalvontalain vastainen menettely voidaan tutkia suomalaisten viranomaisten toimesta ja asia käsitellä suomalaisessa tuomioistuimessa."

Suomen lakia sovelletaan, kun kyse on ilmeisestikin Suomen alueella tai Suomen aluevalvontaviranomaisia vastaan tehdystä epäilystä rikoksesta. Mikäli käynnissä on jo aseellinen konflikti, vihollismaan asevoimien taistelija ei ole syyllistynyt rangaistavaan menettelyyn, mikäli saapuu Suomen alueella ja hyökkää laillisia sotilaskohteita vastaan. Palkkasotilaille sen sijaan ei tätä laillisen taistelijan "immunitettia" ole. (Haastateltava H3.)

5.3 Käräjäoikeus (H4)

H4 lausuu vastauksiensa johdannoksi, että kokonaisuuden byrokraattisuus johtuu laillisuusperiaatteesta. Sääntelyn tarkkarajaisuus ja täsmällisyys ovat tärkeitä rauhan ajan yhteiskunnassa ja valtakunnan sisäisten jännitteiden torjunnassa. Sen sijaan ne saattavat muodostua vaaralliseksi, jos valtakuntaa kohtaa ulkoinen uhka. Viranomaisten välisten toimivaltakysymysten selvittely saattaa ratkaisevasti viivyttää viranomaisten toimintaa tai uhkaaja saattaa jopa käyttää toimivaltaepäselvyyksiä tietoisesti hyväkseen. Viranomaisten toiminnan perimmäinen tarkoitus on valtakunnan ja sen asukkaiden turvaaminen. Vakavan uhan edessä viranomaisten toimimattomuutta ei ole hyväksyttävää perustella pelkällä toimivaltaan liittyvillä epäselvyyksillä tai selvittelyillä.

Tuomari on velvollinen toimimaan itsenäisesti eikä hänellä ole edes oikeutta ottaa keneltäkään tai miltään viranomaiselta ohjeita tai käskyjä vastaan. Tuomarille ei siis välttämättä ole kovin merkityksellistä se, mitä mieltä muut tahot, esimerkiksi muut viranomaiset ovat. Tuomarin velvollisuus on noudattaa vain lakia. (Haastateltava H4.)

H4 tuo esille, että laki on tulevia tilanteita varten ennalta laadittu abstrakti sääntö. Se ei juuri koskaan suoraan sovellu mihinkään tulevaan tilanteeseen vaan vaatii aina enemmän tai vähemmän tulkintaa. Siis laki on niin kuin se luetaan. Tulkintaperiaatteita on useita ja ne voivat johtaa keskenään eri lopputulokseen. Esimerkkeinä tulkintaperusteista ovat esimerkiksi lain sanamuodon mukainen tulkinta tai lainsäätäjän tarkoituksen mukainen tulkinta. Lainsäätäjän tarkoituskin voi olla tulkinnanvarainen tai laki voi esimerkiksi jäädä voimaan, vaikka sen alun perin ajatellut tulkintatilanteet myöhemmin muuttuvat. Lainsäätäjä ei myöskään pysty ennakoimaan kaikkia tulevaisuudessa syntyviä tilanteita. Tilanteessa, jota ei ole osattu ennakoida, ei ainakaan lain esitöistä ilmenevä lainsäätäjän tarkoitus välttämättä ole paras laintulkintaperiaate. "Monia muitakin laintulkintaperiaatteita on".

"Tuomari ratkaisee asioita yleensä jälkikäteen. Hän selvittelee esimerkiksi toiminnan tai toimimattomuuden herättämiä vastuukysymyksiä. Aluevalvontaviranomaiset taas (toivottavasti) toimivat silloin, kun valtakunnan edut ovat uhattuna. Kuten viranomaisten ja henkilöiden kohdalla muutoinkin, on aluevalvontaviranomaisten toiminnan oikeellisuutta jälkikäteen arvioitava sen tiedon valossa, joka niillä toiminnan aikaan oli käytössä tai joka niiden asianmukaisella huolellisuudella ja käytettävissä olevassa ajassa olisi pitänyt hankkia tietoonsa. Toiminta ei ole ollut virheellistä eikä vastuuta synny pelkästään sen vuoksi, että jälkikäteen ilmenee tietoja, joiden perusteella oikea viranomainen olisi ollut joku muu tai että esimerkiksi lievempi toimenpide olisi riittänyt. Toimimattomuus on todennäköisesti suurin virhe." (Haastateltava H4.)

Poliisi aluevalvontaviranomaisena osalta H4 tuo esille, että Aluevalvontaviranomaisia ovat sotilas-, rajavartio-, poliisi- ja tulliviranomaiset sekä niiden aluevalvontaan määrätyt virkamiehet. (AlueVL 23 §) Poliisi osallistuu aluevalvontaan varsinaisten tehtäviensä yhteydessä. Sen on ilmoitettava sotilas- tai rajavartiioviranomaiselle aluerikkomuksesta ja alueloukkauksesta tai niiden uhasta sekä ryhdyttävä käytettävissään olevin keinoin toimenpiteisiin aluerikkomuksen ja alueloukkauksen estämiseksi. (AlueVL 24 § 1) Eri viranomaisilla on siis toimivalta yhtä aikaa.

Lisäksi hän pohtii, että kaikki aluerikkomukset ja -loukkaukset lienevät Suomen lain mukaan rikoksia, joten niihin reagoiminen lähtökohtaisesti kuuluu poliisin normaaliin toimivaltaan. Poliisin osalta kysymys on oikeastaan siitä, milloin loukkaus (hyökkäys) on niin vakava, että poliisin toimivalta päättyy. Siihen saakka poliisin tulee toimia käyttäen niitä toimivaltuuksia, joita tilanteen vakavuus edellyttää.

H4 tuo esille aluevalvontalain 34 § 1 mukaisesti, että Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen tehtävänä on ryhtyä viivytyksettä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin valtakunnan turvallisuutta välittömästi ja vakavasti vaarantavan vihamielisen toiminnan torjumiseksi. Tällöin on tarvittaessa käytettävä sellaisia 33 §:ssä tarkoitettuja voimakeinoja (eli sotavarusteiden tapahtuvaa asevoimaa), joita toiminnan vaarallisuus ja muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina. Toimenpiteeseen ryhtymisestä on viipymättä ilmoitettava puolustusministeriölle. (AlueVL 34 § 1.)

Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen osalta on huomionarvoista, että ne aloittavat tarvittaessa sotavarustuksen käytön oma-aloitteisesti ilman valtiojohdon julistuksia tai toteamuksia. Ne vain ilmoittavat tapahtuneesta puolustusministeriölle. (Haastateltava 4.)

H4 toteaa, että hän itse katsoo, että poliisin toimivalta (tai pikemminkin toimimisvelvollisuus) päättyy, kun poliisille on selvää, että kysymyksessä ei enää ole rikollisuus vaan tilanteeseen pitää ryhtyä soveltamaan kansainvälisiä sodan oikeussääntöjä. Mainitut säännöt eivät edellytä muodollista sodanjulistusta tai sitä, että hyökkääjä muodollisesti kuuluisi toisen valtion asevoimiin. Vielä tämänkin jälkeen poliisilla on periaatteessa toimivalta niitä alueloukkaajia kohtaan, joiden menettely on rikos sen vuoksi, että nämä ovat syyllistyneet laittomiin taistelutoimiin. Tosiasiallinen toimimismahdollisuus saattaa silloin puuttua.

Sodassa tai vastaavassa Geneven sopimusten mukaisessa selkkauksessa taistelijat tekevät tekoja, jotka Suomen lain mukaan ovat rikoksia. (esimerkiksi surmaavat ihmisiä tai tuhoavat omaisuutta). Ne jäävät rangaistusvastuun alan ulkopuolelle, jos ne ovat tuollaisessa selkkauksessa ja jos ne ovat sodan oikeussääntöjen mukaan olleet laillisia taistelutoimia ja jos ne on tehnyt taistelijaksi tunnustautunut toisen osapuolen taistelija. Koska nämä teot jäävät rikosvastuun ulkopuolelle, ne eivät kuulu poliisin toimivaltaan. (Haastateltava 4.) Lisäksi hän katsoo, että poliisin toimivaltaan viimeksi mainitut toimet

siis mielestäni voivat rikoksina kuulua, jos niitä ei tehdä selkkauksen aikana (esimerkiksi kysymyksessä ei ole sota tai vastaava selkkaus) tai jos ne selkkauksen aikana eivät ole laillisia taistelutoimia (esimerkiksi surmatahan tahallaan siviilejä) tai jos niiden tekijä selkkauksen aikana ei ole tunnustautunut taistelijaksi (taistelijalla itsellään on siis velvollisuus erottautua luvalliseksi maaliksi vastapuolen taistelijoille).

Hyökkääjä voi olla yhtä aikaa taistelija ja rikoksentekijä. Yksikin laitton taistelutoimi voi tehdä taistelijasta myös rikoksentekijän. Vastaavasti henkilö voi kiinni jouduttuaan olla vapautensa menettänyt kahdella eri perusteella. Hän voi olla sekä sotavanki että rikoksen takia pidätetty tai vangittu tai myöhemmin vankeusrangaistusta suorittava. Vapaudenrajoituksen sisältö on ”ankarimman” vapaudenrajoituksen mukainen. (Haastateltava 4.)

H4 katsoo, että: ”Poliisin toimivalta on rajanvetotilanteissa todennäköisesti päällekkäinen sotilasviranomaisten toimivallan kanssa. Toiminnan hetkellä viranomaiset joutuvat itse ratkaisemaan oman toimivaltansa. Kummallakin viranomaisella voi olla asiallinen peruste pitää itseään toimivaltaisena. Tässä tilanteessa toiminta ei muutu virheeksi pelkästään sillä, että myöhemmin asiaa voidaan arvioida toisin. Toimivallan tulkinnanvaraisuutta koskeva tilanne voi liittyä myös siihen, että kysymyksessä on uudenlainen tilanne, jota lainsäätäjät ei ole lakia säätäessään ottanut huomioon. Tällaisissa tilanteissa mahdollinen toimivaltaepäselvyys ei oikeuta toimimattomuutta vaan poliisi- ja sotilasviranomaisten toimivalta voidaan johtaa suoraan niiden poliisilaista ja puolustusvoimista annetusta laista ilmenevistä perustehtävistä. Uusissa sodankäynnin tai muun vaikuttamisen muodoissa saatetaan pyrkiä tietoisesti rikkomaan vanhoihin sääntöihin perustuvia kuvioita siten, etteivät vanhat säännöt soveltuisi ja että siitä aiheutuva epäselvyys viivyttäisi vastatoimia. Näkemykseni mukaan viranomaisen toimimattomuus johtaa todennäköisesti ankarampaan vastuuseen, jos toimimiseen olisi ollut perusteet ja edellytykset.” Lisäksi hän pohtii, että ehkäpä poliisin toimivaltakysymyksiä suurempi kysymys on todellisuudessa se, miten toimintaa käytännössä johdetaan ja miten eri viranomaisten toiminta koordinoidaan.

Konfliktien alkuvaiheen osalta H4 vastaa, että puolustusvoimien toimivallan epäselvyys ja suoranainen puutteellisuus saattavat olla suurempi ongelma. Jos sotilasviranomaisen toimivalta perustuu esimerkiksi hätävarjeluun, ei esimerkiksi hyökkäyksen ennalta ehkäisy tai pakoön pyrkivän hyökkääjän pysäyttäminen ole tehokkain keinoin mahdollista, vaikka se vahinkojen välttämiseksi olisi tarpeen. Myös varusmiesten ja reserviläisten käyttöön sekä aseistettuun virka-apuun poliisille liittyvä tehokkaan puolustuksen kannalta alkuvaiheessa ongelmia, joista muut ovat minua paremmin perillä.

Vihollistoiminnan ja rikollisuuden rajan osalta H4 toteaa, että vihollistoiminta muodostuu teoista, jotka on Suomessa säädetty rangaistaviksi. Jos sodan oikeussäännöt kuitenkin tulevat sovellettaviksi, nuo teot jäävät rangaistusvastuun ulkopuolelle. Vihollistoiminta on rikollista, jos se ei tapahdu sodan tai

vastaavan selkkauksen aikana. Myös vihollistoiminnassa selkkauksen aikana tehty teko, joka ei ole laillinen taistelutoimi, voi olla rikos. Lisäksi rangaistavaksi säädetty teko, jonka tekijä tuollaisessa selkkauksessa ei ole tunnistaunut taistelijaksi, on rikos.

Poliisin toimivaltuuksien osalta H4 viittaa edellä mainittuun ja toteaa, että poliisin toimivalta lakkaa vasta, kun se tietää, että tilanteeseen tulee ryhtyä soveltamaan sodan oikeussääntöjä. Raja ei välttämättä aluevalvontalain mukaan muodollisesti ole vielä siinä, milloin kysymys on vihamielisestä toiminnasta. Vihamieliseen toimintaan liittyy vasta tarve käyttää sotavarusteita. Tosin tästä tarpeesta ilmenevä vastustajan vaarallisuus saattaa jossakin käytännön tilanteessa olla osoitus siitä, että kysymyksessä on tilanne, jossa ryhdytään soveltamaan sodan oikeussääntöjä.

Voi olla kysymyksessä tilanne, jossa toiminnan hetkellä sekä poliisilla, että sotilasviranomaisilla on peruste pitää itseään toimimiseen velvollisena. "*Tuomarina katson, että tämä yleensä jo johtaa siihen, kummankin voi katsoa toimineen oikein*". (Haastateltava 4.)

Yksityisten turvallisuuspalvelujen käyttämisestä asevoimina ja niiden asemaa koskevan kysymyksen osalta haastateltava 4 katsoo edellisten lisäksi, että jos kysymyksessä ei ole sota tai sen kaltainen selkkkaus, kysymys on rikollisuudesta. Se kuuluu poliisin toimivaltaan. Jos hyökkääjä näyttää riittävän järjestäytyneeltä tai muulta sellaiselta, voivat myös sotilasviranomaiset perustellusti katsoa itsensä toimivaltaisiksi. Hän lisää, että jos sodan oikeussäännöt tulevat sovellettaviksi, yksityisiin turvallisuuspalveluihin kuuluvia todennäköisesti kohdellaan taistelijoina, jos he itse sellaisiksi erottautuvat. Jos he eivät erottaudu tai jos he tekevät laittomia taistelutoimia, heitä kohdellaan taistelijoiden asemasta tai sen ohella rikollisina.

Poliisin toimivaltuuksien osalta torjuttaessa sotilaallisia vihamielisiä joukkoja aluevalvontalain perusteella H4 viittaa edellä mainittuun ja lisää, että: "Käsitykseni mukaan poliisilla on jo aluevalvontalain mukaan toimivalta siihen, mihin sillä on resurssit, ja siihen saakka, kunnes olemme sodassa tai sitä vastaavassa tilanteessa. Jos poliisi vielä sodassa haluaa käyttää voimaa hyökkääjää vastaan, tulee poliiseista taistelijoita tai harmaalla alueella toimivia epämääräisiä aseistettuja henkilöitä eli vastapuolelle luvallisia maaleja."

Alueloukkaajan osalta (valtiollinen toimija tai ei valtiollinen toimija) H4 ottaa kantaa tuomioistuinvaiheeseen seuraavalla tavalla: "Tuomioistuimessa pakkokeinoja koskevia vaatimuksia esittää pidättämiseen oikeutettu virkamies ja rangaistusvaatimuksia syyttäjä tai mahdollinen asianomistaja, jos rikoksessa sellainen on. Näiden vaatimuksesta asia tulee esille myös silloin, jos vaatimuksen perusteena oleva rikos väitetään valtiollisen tai ei-valtiollisen alueloukkaajan tekemäksi."

Tuomioistuimessa rikokseen perustuva vaatimus käsitellään noudattaen tavanomaista lainsäädäntöä myös alueloukkaajan kohdalla. Esimerkiksi pakkokeinovaatimuksia käsitellään pakkokeinolain mukaisesti. (Haastateltava 4.)

H4 toteaa, että tavallisuudesta poikkeava piirre juttuihin tulee, jos joudutaan ratkaisemaan kysymys siitä, onko vaatimuksen perusteeksi väitetyn teon tehnyt vastapuolen taistelija laillisena taistelutoimena sodassa tai vastaavassa selkkauksessa. Jos teko tämän vuoksi jää rangaistavuuden alan ulkopuolelle, ei tällaiseen tekoon perustuvaa rikosoikeudellista vaatimusta (pakkokeino- ja rangaistusvaatimukset) voida hyväksyä.

Näissä tapauksissa ratkaistavaksi saattaa ennakkokysymyksenä tulla kysymys siitä, onko alueloukkaaja sotavanki. Henkilö saattaa siis olla myös yhtä aikaa sotavanki ja rikoksen perusteella vapautensa menettänyt. (Haastateltava 4.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI

6.1 Poliisin rooli aluevalvontaviranomaisena

Tutkimuksen perusteella poliisin roolista aluevalvontaviranomaisena voidaan todeta, että se on valtakunnan ja sen asukkaiden turvaaminen. Poliisin roolia pidetään tärkeänä aluevalvontatehtävissä ja sen merkitys on toimijana rajapinnassa, jossa sijaitsee normaali rauhanajan rikollisuuden, terrorismin ja tunnusettomien joukkojen välimaasto.

Haastatteluissa tuotiin useamman haastateltavan osalta esille, että poliisilla on päällekkäinen toimivalta sotilasviranomaisen kanssa. Kuitenkin toiminnassa joudutaan ratkaisemaan oma toimivalta ja kummallakin viranomaisella (poliisi ja Puolustusvoimat) voi olla asiallinen peruste pitää itseään toimivaltaisena. Huomioitavaksi nousi, että vakavan uhan edessä viranomaisten toimimattomuus ei ole hyväksyttävää perustella pelkästään toimivaltaan liittyvillä epäselvyyksillä.

Toimivaltakysymyksiä kysymyksiä tärkeämmäksi kysymykseksi todellisuudessa nousee se, miten toimintaa käytännössä johdetaan. Tärkeä elementti on myös se, miten eri viranomaisten toimintaa koordinoidaan tilanteessa ja ennakoiden jo suunnittelussa.

Tärkeänä huomiona nousi esille, että poliisin toimimisvelvollisuus päättyy, kun kysymyksessä ei ole enää rikollisuus. Tällöin sovelletaan kansainvälisiä sodan oikeussääntöjä. Kuitenkaan mainitut säännöt eivät edellytä sodanjulistusta tai sitä, että hyökkääjä kuuluisi muodollisesti toisen valtion asevoimiin. Poliisilla on periaatteessa toimivalta niitä alueloukkaajia kohtaan, joiden menettely on rikos sen vuoksi, että ne ovat syyllistyneet laittomiin taistelutoimiin.

Poliisin tämän hetkiset toimivaltuudet riittävät vihamielisen toiminnan torjumiseen. Haasteeksi kuitenkin muodostuvat tilanteet, joissa henkilöiden status sotilaana tai rikollisena on epäselvä.

Haastatteluissa nousi myös esille, että poliisin rooli on tällä hetkellä epäselvä lähinnä maanpuolustuksellisiin tehtäviin liittyen. Poliisilla ei ole toimivaltaa sotilaallisiin maanpuolustuksen tehtäviin edes virka-apuna.

Päällekkäisen toimivaltuuden osalta todettiin, että se on toimiva. Muuten voi olla käsillä tilanne, että alueloukkaaja voi vaikuttaa poliisiin ja siviiliviranomaisiin selkeästi tunnuksellisilla joukoilla ja sotilasviranomaisiin kriisin alkuvaiheessa siviilivarustuksessa terroristisilla keinoilla tai perinteisellä rikollisuudella.

Vastauksissa nousi kertauksena esille, että voimakeinojen käyttö poliisilla rajoittuu Aluevalvontalain 31 §:n mukaiseen henkilökohtaisen aseeseen rajattuun voimankäyttöön.

6.2 Poliisin rooli aluevalvontaviranomaisena tulevaisuudessa

Haastatteluissa tuotiin esille, että aluevalvontalain mukaista valvontaa pitäisi saada kattavammaksi. Huomionarvoisena esille nousi myös se, että viranomaisten rajapintoja pitäisi pienentää. Poliisille tulisi saada kattavampi toimivalta vihollisryhmien (valtiollinen toimija) ensikohtaamisiin. Tutkimuksessa nousi esille, että poliisin rooli aluevalvonta- ja sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävissä on epäselvä. Poliisilla on toimivaltuus aluevalvontaan, mutta ei aluevalvontalain 34 §:n mukaiseen vihamielisen toiminnan torjumiseen. Tämä tulisi määritellä lainsäädännössä selkeämmin tulkintojen ja epätietoisuuden poistamiseksi.

Merellä, ilmassa ja valtakunnan rajan välittömässä läheisyydessä aluevalvonnan tilanteessa johtovastuu on Puolustusvoimilla tai Rajavartiolaitoksella. Aluevalvontalain mukainen vihamielinen toiminta voi kuitenkin tapahtua sisämaassa ja voi olla, että alueloukkausta ei ole havaittu. Viranomaistoiminta voi tällöin käynnistyä poliisitehtävänä. Mikäli poliisi kohtaa valtiollisia vihamielisiä toimijoita, heillä ei ole toimivaltaa osallistua sotilaalliseen maanpuolustukseen. Huomionarvoiseksi nousi, pitäisikö poliisin pystyä antamaan virka-apua kyseenomaisessa tilanteessa ja varsinkin sen alkuvaiheessa tilannetta johtavalle Puolustusvoimille tai Rajavartiolaitokselle. Tämä poistaisi toiminnasta sen kohdan, että alueloukkaaja ei voisi vaikuttaa poliisiin ja siviiliviranomaisiin selkeästi tunnuksellisilla sotilasjoukoilla. Kuten tutkimuksessa tuli esille, tilanne on oikeudellisesti arvioiden hieman hankala. Tutkimuksessa haastattelujen ja aineiston kautta huomattiin, että poliisin toimivalta päättyy, kun poliisille selviää, että kysymyksessä ei ole enää rikollisuus, vaan tilanteessa sovelletaan kansainvälisiä sodan oikeussääntöjä. Yleisesti voidaan pitää selvänä, että poliisilla on siihen resurssit, mihin sillä on toimivalta. Ongelmaksi nousee poliisin toimiminen niin sanotussa sotatilanteessa, jos

poliisi haluaa käyttää voimaa hyökkääjä vastaan. Tällöin poliiseista tulee taistelijoita tai harmaalla alueella toimivia epämääräisiä aseistettuja henkilöitä eli vastapuolelle luvallisia maaleja.

Haastatteluissa nousi esille, että sisämaassa tapahtuvassa yllättävässä alueloukkauksessa, kuten tunnuksellisten tai tunnuksettomien erikoisjoukkojen toiminta, poliisilla on todennäköisesti parhaat edellytykset hallita ja johtaa tilannetta kriisin alkuvaiheessa. Kyseenomaisen toimintaan pitäisi olla myös säädöstasoinen mahdollisuus tai poliisin pitäisi vähintään voida antaa virka-apua Puolustusvoimille tai Rajavartiolaitokselle.

Edellä mainituissa tapauksissa poliisin suorituskykyä (esim. erityisryhmät) saatettaisiin tarvita esimerkiksi vastaerikoisjoukkotoimintaan tai kriisin pitkittyessä.

Haastattelujen perusteella nousi esille, että sotilaallisen maanpuolustuksen selkeyttämistä tarvittaisiin. Toisaalta haastattelujen perusteella nousi esille, että poliisin toimivaltuuksissa sotilaallisiin vihamielisiin joukkoihin tulisi huomioida, että poliisi säilyisi siviiliviranomaisena, eikä täten tulisi vaaraan tulla luokitelluksi taisteluun osallistuvaksi osapuoleksi.

Tulevaisuudessa poliisin tulee tehdä edelleen tiivistä yhteistyötä muiden aluevalvontaviranomaisten, eli Rajavartiolaitoksen, Puolustusvoimien ja Tullin, kanssa.

6.3 Vihollistoiminnan ja rikollisuuden raja

Haastattelussa todettiin, että vihollistoiminta on vieraan valtion lukuun tehtyä toimintaa. Ongelmalliseksi nousee, miten tilanteessa määritellään tai saadaan havainto, että kysymyksessä on vihollistoiminta eikä rikollinen toiminta. Tämä erityisesti nousee esille, jos ulkoisia tunnusmerkkejä ei ole.

Kuitenkin tärkeää on, että viranomaisen tulee tunnistaa tilanne ja kohdehenkilöt vieraan vallan sotilaiksi ulkoisten tunnusmerkkien puuttuessakin. Tämä kuitenkin voi olla käytännössä aika haasteellista saatavilla olevien tietojen perusteella.

Kuten jo tämän tutkimuksen teoriaosuuden perusteella voidaan todeta, rikollisuuden ja vihollistoiminnan raja on häilyvä ja sen erottamiseen tilanteessa sekä päätöksenteon tueksi tarvitaan runsaasti faktaan pohjautuvaa tietoa. Kuten haastatteluissa tuli esille, hybridisodankäynnissä vihamielisen toiminnan tarkoitus on liikkua viranomaisten rajapinnoilla.

Selkeämpi tilanne on, jos tulkitaan vihamielinen toiminta julistetun tai tosiasiallisen sodan tai siihen rinnastettavan kriisin (puolustustilalaki) perusteella. Suoranaisesti alueloukkaajasta ei tee "vihollista" vielä vihamielinen toiminta.

Keskeiseksi arviointiperusteeksi haastattelujen perusteella nousi myös toiminnan laajuus. Vihollistoiminta voi alkaa jo ennen kuin valtio on aseellisessa konfliktissa. Huomionarvoiseksi nousi, että laajamittainen terrorismi voi olla rinnastettavaa vihollistoimintaan. Merkitykselliseksi ja päätöksenteon tueksi nousee myös se, että laajuuden lisäksi merkitystä on sillä, onko toimijoilla henkilökohtaista asetta järeämpää varustusta tai ovatko he pukeutuneet univormuihin tai sotilasasuihin. Kuten jo aikaisemmin todettiin, merkitystä on sillä, että onko taustalla järjestäytynyt rikollisuus vai terrorismi.

Haastatteluissa nousi esille, että vihollistoiminta muodostuu teoista, jotka Suomessa on säädetty rangaistavaksi. Mikäli sodan oikeussäännöt tulevat sovellettaviksi, kyseenomaiset teot jäävät rangaistusvastuun ulkopuolelle. Vihollistoiminta on rikollista, mikäli se ei tapahdu sodan tai vastaavan selkkauksen aikana. Huomiona nousi myös, että vihollistoiminnassa selkkauksen aikana tehty teko, joka ei ole laillinen taistelutoimi voi olla rikos.

6.4 Poliisin toimivaltuudet torjuttaessa aluevalvontalain mukaista vihamielistä toimintaa

Vihamielisin toiminnan torjuminen on rajattu Puolustusvoimille ja Rajavartiolaitokselle. Poliisin käytössä on tällä hetkellä lähinnä huomautus ja varoitus aluevalvontalain 25 §:n mukaisesti.

Haastatteluissa nousi esille, että poliisilla on tällä hetkellä toimivaltuudet, joita se saattaisi tarvita.

Kuitenkin kokonaisuutta arvioiden poliisin toimivaltuuksien osalta havaitaan haastattelujen perusteella, että poliisin toimivalta lakkaa vasta, kun tiedetään, että tilanteeseen tulee ryhtyä soveltamaan sodan oikeussääntöjä.

Poliisin toimivaltuuksia tarkasteltaessa näiltä osin, voidaan todeta, että poliisilla on varmastikin resurssit siihen tällä hetkellä mihin on toimivalta. Tilanteessa missä poliisi vielä sodassa haluaisi käyttää voimaa hyökkääjää vastaan, tulisi poliiseista taistelijoita tai harmaalla alueella toimivia epämääräisiä aseistettuja henkilöitä. Tämä tarkoittaisi sitä, että poliisi olisi niin sanotusti vastapuolelle luvallinen maali.

Haastattelussa nousi esille, että aluevalvontalain mukaiseen vihamieliseen toimintaan liittyy tarve käyttää sotavarusteita. Huomioitavaa on, että tästä tarpeesta ilmenevä vastustajan vaarallisuus saattaa käytännön tilanteessa olla osoitus siitä, että muodostuu tai on muodostumassa tilanne, jossa ryhdytään soveltamaan sodan oikeussääntöjä.

6.5 Poliisin tarvitsemat toimivaltuudet torjuttaessa sotilaallisia vihamielisiä joukkoja

Kuten jo aikaisemmassa kappaleessa käsiteltiin, tärkeää on, että poliisi toimivaltuuksillaan säilyisi niin sanotusti siviiliviranomaisena eikä olisi vaarassa tulla luokitelluksi taisteluihin osallistuvaksi osapuoleksi.

Aluevalvontalain 10 §:n mukaan tunnuksen sotilaallinen ryhmä tai sen jäsen ei saa tulla Suomen alueelle eikä olla maassa. Tässä nousee kysymys, jos kyseenomaista tietoista toimintaa harjoitetaan, miten henkilöt tunnistetaan tunnuksittomaksi sotilasryhmäksi tai sellaisen jäseneksi, jos tunnistamiseen ei ole ulkoisia merkkejä. Kuten tässä tutkimuksessakin, keskitytään näiden rajapintojen löytämiseen sekä mahdollisen toiminnan tehostamiseen.

Aluevalvontalain 33 §:ssä määritellään, että Puolustusvoimat ja Rajavartiolaitos voivat käyttää Suomen alueellisen koskemattomuuden turvaamiseksi tarpeellista sotilaan henkilökohtaisen aseiden käyttöä voimakkaampaa, sotavarusteiden tapahtuvaa asevoimaa. Tämän lain pykälän mukaisesti poliisilla ei ole toimivaltaa voimankäyttöön kyseenomaisessa tapauksessa.

6.6 Yksityisten turvallisuuspalvelujen käyttäminen asevoimina ja niiden asema

Yksityisten turvallisuuspalvelujen käyttäminen valtiollisena toimijana tähtää muun muassa kriittisten kohteiden lamauttamiseen muilla kuin varsinaisilla sotajoukoilla.

Ulkoisten tunnusmerkkien puuttuminen ynnä muut saattavat aiheuttaa toiminnan sekaannusta kohdevaltioissa ja hidastaa valtion päätöksentekojärjestelmän kykyä reagoida riittävän nopeasti. Jos tunnistaminen on mahdollista, heidät rinnastetaan vieraan valtion sotilaisiin ja kysymyksessä on maanpuolustuksellinen tehtävä.

Oikeuden mukaan taistelijat luokitellaan laillisiin ja laittomiin taistelijoihin. Laittomaksi taistelijaksi määritellään henkilö, joka ei täytä Geneven sopimuksen 1 lisäpöytäkirjan taistelijan määritelmää.

Geneven sopimuksen 1 lisäpöytäkirjan artiklassa määritellään taistelijat: "1. Selkkauksen osapuolen asevoimiin kuuluvat kaikki järjestäytyneet asevoimat, yhtymät ja yksiköt, jotka ovat alaistensa joukkojen toimista kyseessä olevalle osapuolelle vastuussa olevan johdon alaisia, vaikka tätä osapuolta edustaisi hallitus tai viranomainen, jota vastapuoli ei ole tunnustanut. Tällaisten asevoimien on oltava sisäisen kurinpitojärjestelmän alaisia, joka muun muassa velvoittaa noudattamaan aseellisissa selkkauksissa sovellettavan kansainvälisen oikeuden säännöksiä. 2. Selkkauksen osapuolen asevoimiin kuuluvat henkilöt (lukuun ottamatta kolmannen yleissopimuksen 33 artiklassa tarkoitettua lääkintähenkilöstöä ja sotilaspappeja) ovat taistelijoita, mikä tarkoittaa, että heillä on oikeus suoraan osallistua vihollisuuksiin. 3. Milloin selkkauksen osapuoli sisällyttää asevoimiinsa puolisoitilaallisen tai aseistetun järjestyksen

ylläpitoon tarkoitetun järjestön, sen on ilmoitettava asiasta selkkauksen muille osapuolille.” (Geneven yleissopimuksen lisäpöytäkirja kansainvälisten aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta. 1 pöytäkirja, 43 artikla.)

44 artiklassa taistelija sotavangit määritellään seuraavalla tavalla: “1. Jokainen 43 artiklassa tarkoitettu taistelija, joka joutuu vastapuolen valtaan, on sotavanki. 2. Vaikka kaikki taistelijat ovat velvollisia noudattamaan aseellisissa selkkauksissa sovellettavan kansainvälisen oikeuden sääntöjä, näiden sääntöjen rikkominen ei mitätöi heidän oikeuttaan olla taistelijoita tai, jos he joutuvat vastapuolen valtaan, heidän oikeuttaan olla sotavankeja, ellei 3 ja 4 kappaleen määräyksistä muuta johdu. 3. Siviiliväestön suojelemisen edistämiseksi vihollisuuksien vaikutuksilta taistelijoiden on selvästi erotuttava siviiliväestöstä osallistuessaan aseelliseen toimintaan tai sitä valmisteleviin sotilaallisiin toimintoihin. Ottaen kuitenkin huomioon, että aseellisissa selkkauksissa on tilanteita, joissa vihollisuuksien laadun johdosta taistelija ei voi täten erottautua, hänet katsotaan edelleen taistelijaksi edellyttäen, että hän näissä tilanteissa kantaa aseitaan avoimesti: a) sotilaallisen toiminnan aikana, ja b) sellaisena aikana, jolloin hän on vastapuolen näkyvässä ollessaan suorittamassa sotilaallista ryhmittymistä ennen aseellista toimintaa, johon hänen on määrä osallistua. Toimenpiteitä, jotka ovat tämän kappaleen mukaisia, ei katsota petollisiksi 37 artiklan 1 kappaleen c kohdassa tarkoitettussa merkityksessä.” (Geneven yleissopimuksen lisäpöytäkirja kansainvälisten aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta (1 pöytäkirja, 44 artikla.)

37 artiklassa määritellään petollisuuden kieltäminen, jota ovat muun muassa vastakkaisen osapuolen tappaminen, haavoittaminen tai vangitseminen petollisin keinoin kielletty. Petollisuutta on myös vastapuolen luottamusta herättävät teot, joissa saadaan vastapuoli uskomaan, että häneen sovelletaan tai hän on velvollinen soveltamaan aseellisissa selkkauksissa noudatettavia kansainvälisen oikeuden sääntöjä ja tarkoituksena on pettää kyseenomainen luottamus. Petollisuutta on kyseessä olevan artiklan mukaan tekeytyä siviilihenkilöksi, jolla ei ole taistelijan asemaa.

Merkitykselliseksi ja kokonaisarvion tekemiseksi nousee myös itse teko ja sen laajuus, mitkä vaikuttavat oleellisesti viranomaisen päätöksentekoon ja toiminnan suuntaamiseen.

Mikäli kysymyksessä ei ole sota tai sen kaltainen selkkaus, heitä käsitellään rikollisina eli kysymys on rikollisuudesta.

6.7 Alueloukkaaja (valtiollinen tai ei valtiollinen toimija) kuka tutkii, perusteet, lainsäädäntö tuomioistuimessa

Tapahtumat tutkii poliisi tai Rajavartiolaitos. Palkkasotilaan osalta on sama lainsäädäntö, kuin niin sanotuissa perusrikoksissa.

Huomioitavaa on, että hyökkääjä voi olla yhtä aikaa taistelija tai rikoksentekijä. Yksikin laitton taistelutoimi voi tehdä taistelijasta myös rikoksentekijän. Täten henkilö voi olla sotavanki, rikoksen vuoksi takia pidätetty tai myös myöhemmin vankeusrangaistusta suorittava.

Haastatteluissa tuli esille, että mikäli sodan oikeussäännöt tulevat sovellettaviksi, yksityisiin turvallisuuspalveluihin kuuluvia todennäköisesti kohdellaan taistelijoina. Tässä huomionarvoiseksi nousee erottautuminen. Mikäli he eivät erotaudu taistelijoiksi, heitä voidaan kohdella rikollisina.

Tuomioistuinmenettely ei poikkea tavanomaisesta. Tuomioistuimessa pakkokeinoja koskevia vaatimuksia esittää pidättämiseen oikeutettu virkamies ja rangaistusvaatimukset syyttäjä tai mahdollinen asianomistaja. Näiden vaatimuksesta tulee asia myös esille silloin, jos vaatimuksen perusteena oleva rikos väitetään valtiollisen tai ei-valtiollisen alueloukkaajan tekemäksi.

Lisäksi tuomioistuimessa rikokseen perustuva vaatimus käsitellään noudattaen tavanomaista lainsäädäntöä myös alueloukkaajaan kohdalla. Poikkeava seikka juttuihin tulee, mikäli joudutaan ratkaisemaan kysymys siitä, onko vaatimuksen perusteeksi väitetyn teon tehnyt vastapuolen taistelija laillisena taistelutoimena sodassa tai vastaavassa selkkauksessa. Mikäli teko jää kyseenomaisen asian vuoksi rangaistavuuden ulkopuolelle, ei kyseenomaiseen tekoon perustuvaa rikosoikeudellista vaatimusta voida hyväksyä.

Kyseenomaisissa tapauksissa haastattelun perusteella saattaa tulla ennakkokysymyksenä ratkaistavaksi, onko alueloukkaaja sotavanki. Henkilö voi olla yhtä aikaa sotavanki ja rikoksen perusteella vapautensa menettänyt.

7 POHDINTA

7.1 Tutkimuksen päätarkoitus

Tutkimuksen pohdinnassa osoitetaan, miten tutkimuksessa onnistuttiin ratkaisemaan tutkimusongelma, miten tulokset suhtautuvat aikaisempaan tutkimukseen ja taustateoriaan, miten tutkimus lisäsi tietoa tutkittavalla alueella, mitä ja millaisia rajoituksia liittyi tutkimusasetelmaan ja menetelmiin, missä määrin tulokset ovat yleistettävissä, miten ja mitä tutkimustuloksia voidaan

hyödyntää teoriassa ja käytännössä sekä millaisia jatkotutkimushaasteita tutkimus tuotti. (Hirsjärvi ym., 2004, 264-265.)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli koota tietoa poliisin roolista aluevalvontaviranomaisena sekä selkeyttää toimivaltuuksia aluevalvontatehtävissä.

Tutkimus onnistui hyvin kaikkiaan. Suunnitelmallisuus ja järjestelmällisyys olivat tutkimuksessa erittäin tärkeitä elementtejä. Haastattelut onnistuivat asiantuntijahaastattelujen osalta erittäin hyvin. Tutkimukseen luotettavuuteen vaikuttavat osaltaan, että asiantuntijoita tutkimuksessa oli poliisista, käräjäoikeudesta sekä Puolustusvoimista. Kaikki ovat oman alansa asiantuntijoita ja toimineet pitkään viroissaan ja hahmottavat sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden kokonaisuuden.

Työ oli laaja ja siinä tutkittiin isolta osalta poliisin roolia aluevalvontaviranomaisena ja etsittiin mahdollisia ongelmakohtia lainsäädännöstä toimintojen tehostamiseksi. Tärkeäksi kysymykseksi nousi vihamielisen toiminnan ja rikollisuuden rajapinta, mihin haastattelujen kautta ja hybridiuhkia käsitellessä saatiin vastaus. Rikolliset tai muut valtiolliset toimijat yrittävät löytää toisen valtion toiminnasta heikkoja kohtia ja liikkuvatkin toiminnassaan juuri näillä rajapinnoilla ja sen vuoksi toimintaketjun, toimivaltuuksien ja johtamisen viranomaiskoordinoinnin tulee olla kunnossa kaikilla tasoilla.

Poliisin rooliin aluevalvontaviranomaisena saatiin hyvin vastaus. Poliisi on aluevalvontaviranomainen, mutta poliisilla puuttuu toimivaltuudet sotilaalliseen maanpuolustukseen ja ensisijaiseen sotilaallisen vihamielisen toiminnan torjumiseen. Tutkimuksen perusteella nousikin esille, että poliisi ei tarvitse kyseenomaisia toimivaltuuksia tai jos poliisilla olisi kyseenomaiset toimivaltuudet poliiseista tulisi niin sanotusti sodan olosuhteissa taistelijoita tai harmaalla alueella toimivia epämääräisiä aseistettuja henkilöitä eli vastapuolelle luvallisia maaleja. Huomioitavaksi poliisin roolin selkeyttäjäksi nousi, että poliisin toimimisvelvollisuus päättyy, kun kysymyksessä ei ole enää rikollisuus, jolloin sovelletaan sodan oikeussääntöjä. Mainitut säännöt eivät edellytä mahdollista sodanjulistusta ja poliisilla on edelleen periaatteessa toimivalta niitä alueloukkaajia kohtaan, joiden menettely on rikos.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että poliisin rooli aluevalvontaviranomaisena on tärkeä. Poliisin suurimmaksi tehtäväksi tulee toimia rajapinnassa, mikä sijaitsee normaalin rauhanajan rikollisuuden, terrorismin ja tunnuksettomien joukkojen välimaastossa. Kuten tutkimuksen haastattelujen perusteella voidaan todeta, poliisille kuuluu terrorismin- ja rikollisuuden torjunta eikä sotilaallinen maanpuolustus. Alkuvaiheen järjestelyt ovatkin mahdollisessa valtiollisen hyökkäyksen edessä tärkeitä, kun poliisi on ensimmäinen viranomainen, joka kohtaa uhan, ja sen selvittäminen, millä toimivaltuuksilla poliisi toimii.

Edelliseen liittyen vakavan uhan edessä viranomaisten toimimattomuutta ei ole hyväksyttävää perustella pelkällä toimivaltaan liittyvillä epäselvyyksillä. Kuten tämä tutkimus antaa kehittämiseen pohjaa, toimivaltakysymyksiä tärkeämmäksi kysymykseksi todellisuudessa osoittautuu se, miten toimintaa käytännössä johdetaan ja miten eri viranomaisten toiminta koordinoidaan. Tästä on hyvänä esimerkkinä aikaisemmin mainittu virka-apulainsäädäntöhanke.

Tutkimuksen mukaan poliisin aluevalvontalain mukaista valvontaa pitäisi saada kattavammaksi. Tähän varmasti on yhtenä keinona edelleen tiivistää viranomaisyhteistyötä, mikäli tutkimuksen perusteella voidaan näin katsoa ja arvioida.

Huomionarvoiseksi osoittautui, että sisämaassa tapahtuvassa, yllättävässä alueloukkauksessa (esimerkiksi tunnuksellisten tai tunnuksettomien erikoisjoukkojen toiminta) poliisilla on todennäköisesti parhaat edellytykset hallita ja johtaa tilannetta kriisin alkuvaiheessa ja siihen pitäisi olla säädöstasoinen mahdollisuus. Tutkimuksen perusteella rikollisuutta poliisi voi edelleenkin torjua kriisin alkuvaiheessa ja kyseenomaisessa tilanteessa poliisi ajautuisi sotilaallisen maanpuolustukseen ja sitä kautta toimiminen ei ole mahdollista. Poliiseista tulisi taisteluihin osallistuva osapuoli. Tärkeäksi muodostuu, että poliisilla on aluevalvontalain perusteella henkilökohtaiseen aseeseen rajattu voimankäyttö.

Vihollistoiminnan ja rikollisuuden rajapintaa on itsessään aika vähän käsitelty missään aineistossa oman tutkimuksen mukaan. Tähän kysymykseen saatiin kattavasti pohdintaa ja sen hahmottaminen viranomaistoiminnassa vaikuttaa oleellisesti toimintojen käynnistämiseen sekä tehokkaaseen toimintaan kautta linjan. Huomionarvoiseksi nousi, että rikollisuuden ja vihollistoiminnan raja on häilyvä. Tätä kautta näenkin, että tutkimuksessa käsiteltyä uhkaa käytännössä torjuttaessa ei ole suuria ongelmia, kun tiedostetaan tietyt rajoitteet sekä haasteet. Esiin nousi tämän kysymyksen osalta se, että laajamittainen terrorismi voi olla vihollistoimintaa. Näiden asioiden torjumiseksi vaaditaankin vuoropuhelua viranomaisten välillä sekä päätöksenteon selkeyttämistä.

Poliisin toimivaltuuksien osalta aluevalvontalain vihamielistä toimintaa torjuttaessa voidaan tutkimuksen perusteella todeta, että poliisilla on tällä hetkellä ne toimivaltuudet, joita se tarvitsee. Kuitenkin on huomioitava viranomaisyhteistyö ja johtaminen, jonka tulee olla kunnossa.

Yksityisten turvallisuuspalvelujen käyttämistä asevoimina ja niiden asemaa arvioitaessa tutkimuksia ei ole juurikaan tehty. Aineistoa on käsitelty, mutta sitä ei ole tuotu käytännön toimintaympäristöön Suomessa. Huomionarvoiseksi nousi, että tunnusmerkkien puuttuminen voi aiheuttaa kohdevaltiossa sekaannusta ja hidastaa päätöksentekojärjestelmää. Tutkimuksen kautta voidaan todeta, että Suomessa tämä ei hidasta viranomaisten toimintaa. Tietyissä tilanteissa poliisi voi toimia sisäisen turvallisuuden uhkien torjumiseksi.

Tutkimuksessa nousee hienosti esille se, että poliisin tarvitsemat toimivaltuudet torjuttaessa sotilaallisia vihamielisiä joukkoja osalta ovat tällä hetkellä riittävät, koska poliisi ei voi osallistua sotilaalliseen maanpuolustukseen, ettei se olisi vaarassa tulla luokitelluksi taisteluihin osallistuvaksi osapuoleksi. Kuitenkin huomioitavaksi asiaksi ja pohdittavaksi tulevaisuudessa nousee se, että pitäisikö poliisilla olla tilanteen alkuvaiheessa mahdollisuus antaa virka-apua Puolustusvoimille tai Rajavartiolaitokselle sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviin.

Alueloukkaajan osalta saatiin selvyys, että tapaukset tutkii poliisi tai Rajavartiolaitos, minkä suhteen ei ollut pohdintaa eikä epäselvyyksiä. Huomionarvoisena pohdintana nousi esille, että mikäli sodan oikeussäännöt tulevat sovellettavaksi, yksityisiin turvallisuuspalveluihin kuuluvia henkilöitä todennäköisesti kohdellaan taistelijoina tai, jos he eivät erottaudu, rikollisina. Tämäkin osoittaa, että meillä on toimivat toimivaltuudet ja lainsäädäntö torjua erinäisiä uhkia.

7.2 Menetelmän rajoitukset ja heikkoudet sekä luotettavuus

Tutkijan tehtävänä on näyttää toteen, että johtopäätökset ovat oikeita (Kananen 2017, 173).

Kananen toteaa (2017, 173), että tutkimustulosten tulee olla luotettavia ja luotettavuutta ei voida saavuttaa ilman suunnitelmallisuutta ja paneutumista laadunvalvontaan. Tämä tutkimus on toteutettu tarkalla suunnitelmalla sekä ajastamalla kalenterihallinnalla työn eri osien toteutuminen.

Tutkimukseen soveltui laadullinen ja oikeusdogmaattinen tutkimus erittäin hyvin. Tutkimuksessa ei lainsäädännöllisesti käsitelty oikeustapauksia, mutta luotiin teemahaastattelun kautta toiminnoissa esiintyviä ongelmia. Lainsäädäntö on ollut tukemassa tutkimusta ja tutkimusmenetelmiä.

Tieteellisen tutkimuksen yleiset luotettavuusmittarit ovat reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten pysyvyyttä ja validiteetilla sitä, että tutkitaan oikeita asioita (Kananen 2017, 175). Pysyvyyden osalta voidaan todeta, että tässä tutkimuksessa, jos tutkimus uusitaan, saadaan ilmi samanlaisia asioita, kuten tietynlaista kylläntymistä. Tätä osoittaa jo vastaajien vastausten samankaltaisuus.

Validiteetilla tarkoitetaan, että tutkitaan oikeita asioita. Uskon, että tässä tutkimuksessa on tutkittu oikeita asioita, koska tutkimukseen on valittu laaja-alaisesti viranomaisten asiantuntijoita, kolmelta eri toiminta-alueelta sekä niin sanotusti alansa huippuosaajia.

Validiteettiin vaikuttaa tutkimuksen kohde, josta muodostui oikeusdogmaattinen tutkimus. Tutkimuksen kohde oli lainsäädännön tutkiminen ja osittain soveltaminen käytäntöön. Tutkimusmenetelmä oli valittu oikein ja palveli tutkimuksen erinomaista onnistumista.

Tutkimuksen luotettavuustarkastelussa on osittain käytetty informantin vahvistusta, jossa haastateltava lukee tekstin ja vahvistaa tutkinnan tulkinnan ja tutkimustuloksen (Kananen 2017, 177).

Vahvistettavuuden osalta on luotettavuutta parannettu muun muassa niin, että on eri lähteistä saatua tietoa verrattu omaan tulkintaan. Tässä työssä se oli sikäli helppoa, että teoriamateriaali tuki erittäin hyvin tulkintaa ja haastatteluja.

Opinnäytetyöprosessi on onnistunut kokonaisuudessaan hyvin. Työhön onnistuin saamaan kattavasti erilaista materiaalia eri lähteistä, mikä tuki lopputulosta. Merkittäväksi osaksi työn onnistumisessa nousevat myös asiantuntijat, jotka lähtivät mukaan haastatteluihin. Ohjaajan kanssa opinnäytetyöprosessi onnistui myös hyvin poikkeusolot huomioiden. Vaikka lähitapaamisia emme pystyneet järjestämään normaalista, olimme vuorovaikutuksessa tarvittavilta osin. Sain asiantuntevaa ohjausta työni suuntaamisessa ja terävöittämisessä.

Arvioitavuudella käsitetään riittävää dokumentaatiota. Tässä tutkimuksessa on tehty suunnitelma, jonka perusteella on tehty ratkaisut ja päätökset. Luotettavuustarkastelun perustana on aina riittävä dokumentaatio, joka mahdollistaa ratkaisujen jäljittämisen ja niiden arvioimisen (Kananen 2017, 178).

Tutkimuksen alkuperäisaineistoa muun muassa haastatteluista säilytetään tutkijalle suunnitelman mukaisesti.

Vahvistusta omille tutkimustuloksille voidaan hakea myös aikaisemmista tutkimuksista, jos niissä on päädytty samanlaisiin tuloksiin (Kananen 2017, 179). Aikaisempien tutkimusten osalta voidaan todeta, että niitä ei ole juurikaan tehty poliisin roolista aluevalvontaviranomaisena, joten näitä ei voi käyttää luotettavuusmittauksessa. Itse tein aikaisemmin mainitun opinnäytetyön ”Poliisin, Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen johtosuhteet vaativissa ja erityistilanteissa” viime vuonna, jossa osittain esitettiin samankaltaisia pohdintoja ja nämä tulkinnat ja teoriaosuudessa esitetyt asiat tukevat tämän tutkimuksen onnistumista. Kuitenkin on huomioitavaa, että laaja lähdeaineisto tukee yhdessä haastattelujen kautta luotettavuutta. Teoria yhdistyy tässä tutkimuksessa haastatteluihin ja sitä kautta viranomaistoimintaan saumattomasti.

Tämän tutkimuksen tekeminen on ollut itselle niin sanotusti tutkimusmatka ja oppimista on tapahtunut eri osa-alueilla, kuten aiheen laajuus jo edellyttää onnistuneen työn tekemiselle.

Tässä tutkimuksessa on noudatettu hyviä tutkimuskäytäntöjä. Pelkät havainnot ja kokemukset saattavat olla petollinen tiedon perusta ilman varmennusta ja perusteluja (Hirsjärvi ym. 1997, 19). Tutkimuksessa olenkin saanut haastateltaviksi asiantuntijoita, jotka ovat vastauksissa viitanneet oikeuslähteisiin tarvittavilta osin ja tukena olen käyttänyt tarkasti valittua lähdemateriaalia.

7.3 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksessa on käytetty tutkimuseettisesti oikeita menetelmiä. Viittaukset tehdään asianmukaisesti sekä lähteet merkitään oikeaoppisesti. Tutkimusprosessin aikana tehtävät, toisinaan sivuseikoilta vaikuttavat ratkaisut ovat merkittäviä tutkimuksen eettisyyden näkökulmasta katsottuna. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 20.) Tutkimus on tehty kokonaisuudessaan hyvien tutkimuskäytäntöjen mukaisesti.

Tutkimuksen eettisiä vaatimuksia on, mikä on hyvä ja mikä on paha eli oikeaa ja väärää (Hirsjärvi ym. 1997, 23). Tässä työssä on noudatettu tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja ja työ on tehty huolellisesti ja tarkasti myös haastattelujen tallentamisen ja tulosten esittämisen osalta.

Lähdeviitteet ja lainaukset tässä työssä on merkitty asianmukaisesti ja näin ollen kunnioitettu myös muiden tutkijoiden työtä. Tämä työ on suunniteltu alusta saakka huolellisesti, sekä toteutettu ja raportoitu tarvittavilta osin yksityiskohtaisesti ja tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti.

Toisen tekstiä ei kuulu plagioida, kuten aikaisemmin mainitsin viitteet ja lainaukset on tehtävä asianmukaisesti. Huomioitavaksi tulee myös, että tutkijan ei pidä plagioida itseään, omia tutkimuksiaan (Hirsjärvi ym. 1997, 26). Tässä työssä ei ole hyödynnetty kuin lähinnä tieteellisen pohjan osalta entistä tutkimustani "Poliisin, Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen johtosuhteet vaativissa ja erityistilanteissa".

Tässä tutkimuksessa tuloksia ei ole kaunisteltu ja niistä on tehty jatkokehitysehdotuksia rakentavalla tavalla.

Raportointi on tässä tämän tutkimuksen osalta selostettu huolellisesti ja täten se ei ole puutteellista saatikka harhaanjohtavaa. Toisten tutkijoiden osuus on myös ilmoitettu lähdeviitteissä selkeästi.

7.4 Tutkimuksen teoreettinen ja käytännöllinen hyöty

Tutkimuksen teoreettinen hyöty on suurelta osin siinä, että aluevalvontalaki sekä vihollistoiminnan ja rikollisuuden rajapintaa on käsitelty myös hybrdivaikuttamisen kautta.

Tämän työn kautta teoriaosa ja lainsäädännön tarkoitus ja tulkinta ovat selkeää torjuttaessa ulkopuolisia sekä sisäpuolisia uhkia viranomaisyhteistyössä.

Käytännöllistä hyötyä työstä on harjoitusten järjestämisessä sekä käytännössä työelämän tehtävien käytännössä. Hyötyä on muun muassa siitä, että myös viranomaisharjoituksissa poliisi harjoittelee niitä asioita, joihin meillä on tosiasiallinen toimivalta.

7.5 Jatkotutkimustarpeet ja tutkimuksen merkitys

Jatkotutkimustarpeita voisi olla poliisin tehtävien selkeyttäminen ja kartoittaminen aluevalvontatehtävien osalta. Siinä tulisi huomioida kiinteästi viranomaisyhteistyö ja poliisin toimivaltuudet.

Lisäksi jatkotutkimustarpeena voisi olla, että onko syytä selkeyttää poliisin roolia sotilaallisen maanpuolustuksen osalta. Itse en usko, että tähän on kuitenkaan suurta tarvetta, koska poliisi ei lainsäädännöllisesti voi osallistua sotilaalliseen maanpuolustukseen.

Jatkotutkimuksena tämän teorian pohjalta voisi olla lisäksi, aluevalvontatoiminnan koordinoiminen erilaisissa tilanteissa, miten toimintaa johdetaan ja miten se on koordinoitu viranomaisten välillä toimintojen yhteensovittamiseksi.

8 LOPUKSI

Tämä tutkimus on ollut haasteellisen mukava toteuttaa. Tutkimuksessa sain eri asiantuntijoita yhdistettyä eri viranomaistoiminnon edustajista ja heidän kanssaan rakentava yhteistyö toimi erittäin hyvin.

Tutkimus oli laaja-alainen ja siinä auttoi pitkä kokemus poliisin eri tehtävistä sekä hyvät valmiudet tehdä viranomaisyhteistyötä.

Tutkimus selkeytti itselleni asioita muun muassa sotilaallisen maanpuolustuksen osalta ja erityisesti siinä, jos poliisi lähtee torjumaan maanpuolustuksellista hyökkäystä. Aluevalvonnassa poliisin rooli on merkityksellinen toimijana vuorokauden ympäri ja myös sisämaassa voi tulla esille aluevalvontaan liittyviä tehtäviä.

Viranomaisille on luotu tietyiltä osin päällekkäistä rajapintaa ja toiminnassa joudutaankin ratkaisemaan johtosuhteet kokonaistilanteeseen sovittaen. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että aluevalvontalakiin liittyen eri viranomaisilla on toimivalta ja niitä yhdistämällä pystytään tehokkaaseen yhteistoimintaan.

Maanpuolustuksellisiin tehtäviin poliisilla ei ole toimivaltaa, mutta tehokkaalla viranomaistoiminnalla ja lainsäädännön tuntemuksella pystytään torjumaan uhkia tehokkaasti.

Vihollistoiminnan ja rikollisuuden rajapintaa oli mielenkiintoista tutkia ja siinä olisi mahdollisesti jatkotutkimukseen aiheita. Tutkimuksen perusteella todettiin, että rikollisuuden ja vihollistoiminnan raja on häilyvä ja se luo myös vaihtoehtoja päätöksenteon tueksi tietyissä tapauksissa. Kuitenkin kokonaisuudessa poliisin toimivaltuudet lakkaa, kun ryhdytään soveltamaan sodan oikeussääntöjä. Syytä lienee ollakin, että poliisi on säilyttävä siviiliviranomaisena ja täten ei tule luokitelluksi taisteluihin osallistuvaksi osapuoleksi.

Yksityisten turvallisuuspalvelujen käyttämisestä asevoimina suhteen oli mielenkiintoista todeta, että ne voivat aiheuttaa kohdevaltiossa sekaannusta ja hidastavat päätöksentekojärjestelmää ja täten myös kykyä reagoida riittävän nopeasti. Mielestäni meillä ei ole varsinaisia ongelmia tämän kaltaisen toiminnan pysäyttämiseksi. Kuitenkin haasteelliseksi tulee yksityisten turvallisuuspalvelujen käytön tunnistaminen.

Tämän tutkimuksen ja tehdyn työn ansiosta minulla on entistä paremmat valmiudet toimia poliisin operatiivisissa johtotehtävissä, suunnittelussa sekä koulutustehtävissä.

Mielestäni onnistuin haastattelujen kautta löytämään ensiluokkaista aineistoa alueloukkaajan osalta (valtiollinen toimija tai ei-valtiollinen toimija) perusteisiin lainsäädännön kautta. Tähän auttoi taustamateriaalin tutustuminen sekä onnistuneet asiantuntijahaastattelut.

9 LÄHTEET

Antikainen, Aku 2015: Strateginen ennakkovaroitus ja päätöksenteko- haasteet Ukrainan kriisin ennakkoinnissa. Maanpuolustuskorkeakoulu. Diplomityö.

Anttonen, Johanna 2016: Yhteistä turvallisuutta rakentaen. Poliisi- ja upseeriprofessioiden yhteiskehittelyn mahdollisuuksia. Maanpuolustuskorkeakoulu. Tampere, Juvenes Print.

Aluevalvontalaki (755/2000)

Géneven sopimus sotavankien kohtelusta 12 päivältä elokuuta 1949. 8 / 1955.

Géneven yleissopimuksen lisäpöytäkirja kansainvälisten aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta 82 / 1980.

Haastateltava H1: Itä-Suomen poliisilaitos. Haastattelu 3.2.2021.

Haastateltava H2: Itä-Suomen poliisilaitos. Haastattelu 24.2.2021.

Haastateltava H3: Oikeuslaitos, käräjäoikeus. Haastattelu 15.2.2021.

Haastateltava H4: Puolustusvoimat. Haastattelu 24.2.2021.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes Pirkko & Sajavaara Paula 2009: Tutki ja kirjoita. Helsinki, Kirjayhtymä.

Husa, Jaakko & Mutanen Anu & Pohjolainen Teuvo 2008: Kirjoitetaan juridiikkaa. Helsinki, Talentum.

Huovinen, Leena 2009: Ruotsin, Norjan ja Tanskan kriisivalmiusjärjestelyt ja niiden kehittyminen 2000- luvulla sekä pohjoismaisten mallien vertailu. Puolustusministeriä. Kirjapaino Keili.

Hyytiäinen, Mika 2018: Tuleva sota. Nykyhetki ennakkointien valossa. Maanpuolustuskorkeakoulu. Helsinki, Edita.

Kananen Jorma 2015: Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitat opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä, Juvenes Print.

Kananen Jorma 2019: Opinnäytetyön ja pro gradun pikaopas. Avain opinnäytetyön ja pro gradun kirjoittamiseen. Jyväskylä, PunaMusta Oy.

Karhu Tomi 2019: Poliisi, Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen toimivalta ja johtosuhteet vaativissa ja erityistilanteissa. Opinnäytetyö. Tampere. Poliisiammattikorkeakoulu.

Källman, Simon 2019: Hybridiuhat ja Suomen puolustuksen uskottavuus. Diplomityö. Helsinki, Maanpuolustuskorkeakoulu.

Limnell, Jarmo 2019: Hybridivaikuttaminen haastaa turvallisuuttamme. Hybridivaikuttaminen haastaa turvallisuuttamme - Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry (spjl.fi). Luettu 30.12.2020.

Limnell, Jarmo 2008: Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia. Julkaisusarja 3, Strategian asiatietoa. Strategian laitos, Maanpuolustuskorkeakoulu.

Poliisilaki (872/2011)

Puolustusministeriö: Puolustusvoimien antaman virka-avun nykytila ja kehittäminen 2017. Puolustusministeriö.

Puolustusvoimien antama virka- apu poliisille (781/1980).

Rajavartiolaki (578/2005).

Rácz, Andras: Russia's Hybrid War in Ukraine. The Finnish Institute of international Affairs. Ulkopoliittinen instituutti. Helsinki, Multiprint Oy.

Rikoslaki (24.1.2003/17).

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2009: Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV- menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampereen yliopisto.

Salminen, Ari 2011: Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa, Vaasan yliopisto.

Sisäministeriö 2018: Kansallisen terrorismintorjunnan strategia 2018–2021. Sisäministeriö.

Sisäministeriö 2019: Maailman turvallisinta maata tekemässä. Sisäisen turvallisuuden strategian toimeenpanoraportti. Sisäministeriö.

Sisäministeriö 2019: Kansallinen riskiarvio 2018. Sisäministeriön julkaisuja 2019:5.

Sisäministeriö 2016: Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta 8/2016. Sisäministeriö.

Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2012: Valtioneuvoston selonteko. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5 / 2012.

Turvallisuuskomitea 2017: Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017. Valtioneuvoston periaatepäätös.

Tynkkynen Vesa 2017: Tuleva sota. Ennustamisen sietämätön vaikeus. Maanpuolustuskorkeakoulu. Helsinki, Edita.

Valtonen, Vesa 2010: *Turvallisuustoimijoiden yhteistyö operatiivis -taktisesta näkökulmasta*. Väitöskirja. Helsinki, Edita Prima Oy.

Valtioneuvoston kanslia 2017: Valtioneuvoston puolustusselonteko 5/2017. Valtioneuvosto.

Valtioneuvoston asetus aluevalvonnasta 16.11.200 / 971.

Vilka, Hanna 2015: Tutki ja kehitä. Jyväskylä, PS-kustannus.

Internet lähteet

Hirvonen, Ari 2011: Mitkä Metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteenjulkaisuja. Luettavissa:

https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/hirvonen_mitka_metodit.pdf. Luettu 4.12.2020

Hybrid CoE . The European Centre of excellence for Countering Hybrid Threats 2020: COI Strategy and Defence - Hybrid CoE - The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats.

Luettavissa: <https://www.smallwarsjournal.com/blog/forget-russia-finland-hybrid-warfare-champion>
Luettu 30.12.2020.

Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskunnallinen tietoarkisto. Luettavissa:

<https://www.dsd.tuni.fi/menetelmaopetus/index.html>. Luettu 22.3.2021

Miettinen Tarmo 2016: Oikeustieteellinen opinnäyte. Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Luettavissa: <https://www.edilex.fi/kirjat/16170>. Luettu 22.3.2021.

Poliisihallitus 2021: Poliisihallituksen lausunto työryhmän ehdotukseen hallituksen esitykseksi laiksi puolustusvoimien virka-avusta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Luettavissa: <https://www.api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/>. Luettu 25.2.2021

Michael Peck 2018: Forget Russia: Is Finland The Hybrid Warfare Champion? Forget Russia: Is Finland the Hybrid Warfare Champion? Small Wars Journal. Luettavissa: <https://www.smallwarsjournal.com/blog/forget-russia-finland-hybrid-warfare-champion>. Luettu 25.2.2021

Nyberg, Rene': Hybrid operations and the Importance of Resilience: Lessons From Recent Finnish History. Hybrid Operations and the Importance of Resilience: Lessons From Recent Finnish History - Carnegie Endowment for International Peace. Luettavissa: <https://www.carnegieendowment.org/2018/02/08/hybrid-operations-and-importance-of-resilience-lessons-from-recent-finnish-history-pub-75490>. Luettu 25.2.2021.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006: KvaliMOTV- menetelmäopetuksen tietovaranto (pdf-verkkoyhteisö). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovaranto (ylläpitäjä ja tuottaja). <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>. Luettu 11.4.2019.

Sisäministeriö: Hallituksen esitys laiksi Puolustusvoimien virka-avusta poliisille sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Luettavissa: <https://www.api.hankeikkuna.fi/> Luettu 2021.

Sisäministeriö: Hybridiuhat. Luettavissa: <https://www.intermin.fi/eu2019fi/ohjelma/hybridiuhat> Luettu 19.2.2021.

Sisäministeriö: Virka-apulakihanke. Luettavissa: https://intermin.fi/hankkeet/hankesivu?tunnus=SM004:00/2018#kuuleminen_292f11d1-2dd9-4cd7-bf69-c30fff16a27c. Luettu 17.2.2021.

Suojelupoliisi: Terrorismintorjunta. Luettavissa: <https://www.supo.fi/terrorismintorjunta>. Luettu 7.5.2019.

Turvallisuuskomitea 2020: Arto Rätty. Onko hybridi pelkkää hypetystä. Luettavissa:
<http://www.turvallisuuskomitea.fi/index.php/en/component/k2/30-onko-hybridi-pelkkaa-hypetysta%20%2019.3.2015>. Luettu 20.2.2021.

Ulkoasiainvaliokunta 2016: Valiokunnan lausunto UaVL 8/2016 vp- VNS 5/2016 vp. Luettavissa:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/UaVL_8+2016.pdf. Luettu 31.3.2021